

КОДЕКСИ ОИЛАИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1998, №22, мод. 303; с. 2006, №4, мод. 196; с. 2008, №3, мод. 201; с. 2010, №7, мод. 546; с. 2011, №3, мод. 177, №12, мод. 855; с. 2013, №3, мод. 195; с. 2015, №11, мод. 960; с. 2016, №3, мод.143)

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#), аз 20.03.2008 [№ 382](#), аз 21.07.2010 [№ 613](#), аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 26.12.2011 [№ 791](#), аз 19.03.2013 [№ 952](#), аз 23.11.2015 [№ 1239](#), аз 15.03.2016 [№ 1290](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#), аз 24.02.2017 [№ 1395](#))

ҲАСЛИ I. ҚОИДАҲОИ УМУМИ

БОБИ 1. ҚОНУНГУЗОРИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ОИД БА ОИЛА

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

Моддаи 1. Заминаҳои асосии қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

1. Оила, ақди никоҳ, модар, падар ва кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тахти муҳофизати давлат қарор доранд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

2. Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила ба зарурати таҳкими оила, ба бунёди муносибатҳои оилави дар заминаи муҳаббату эҳтироми яқдигар, кӯмаки мутақобила ва масъулияти ҳамаи аъзои оила дар назди оила, раво набудани даҳолати беасоси ҳар шахс ба қорҳои оила, татбиқи бемонсаи ҳуқуқ ва иҷрои ӯҳдадорихи худ аз қониби аъзои оила ва имқонияти ҳимояи судии онҳо асос меёбад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

3. Танҳо он никоҳе эътироф карда мешавад, ки дар мақомоти давлатии сабти асноди ҳолати шаҳрванди ба ҷо оварда шудааст. Ақди никоҳе, ки бо расму оини дини сурат гирифтааст, эътибори қонуни надорад.

4. Танзими муносибатҳои оилави дар асоси принципҳои ихтиёри будани ақди никоҳи марду зан, баробарии ҳуқуқи зану шавҳар дар оила, ҳалли масъалаҳои дохилиоилави дар асоси мувофиқаи тарафҳо, афзалияти тарбияи кӯдакон дар оила, ғамхори нисбати неқӯаҳволи ва рӯшди қамоли онҳо, таъмини бештари ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои аъзои ноқолиғ ва ғайри қобили меҳнати оила сурат мегирад.

5. Ҳангоми никоҳ ва дар муносибатҳои оилави ҳама гуна шаклҳои маҳдуд кардани ҳуқуқи шаҳрвандон аз рӯи мансубияти иҷтимои, наҷоди, милли, забони ё дини, инчунин таҳсил ва молумулк манъ аст (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

6. Ҳуқуқи шаҳрвандон дар оила дар асоси қонунгузори дар бораи оила ва дар ҳаде, ки бо мақсади муҳофизати ҳуқуқ, манфиатҳои қонунӣ, ахлоқ, саломатии дигар аъзои оила ва шаҳрвандон лозим мебошад, маҳдуд карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 2. Муносибатҳои, ки бо қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила танзим мегарданд

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

Қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон оид ба оила шарт ва тартиби ақди никоҳ, қатъ ва беътибор донишани онро муқаррар менамоянд, муносибатҳои шахсии ғайримолумулкӣ ва молу мулкери, ки дар оила миёни зану шавҳар, падару модар, фарзандон, дигар аъзои оила ба миён меоянд, муносибатҳои, ки вобаста бо фарзандхонди, васояту парастори, ба тарбия гирифтани кӯдакон ба миён меоянд, тартиби сабти асноди ҳолати шахрванди ва муносибати дигари оилави танзим менамоянд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)), аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 3. Қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон оид ба оила

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

1. Қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон оид ба оила ба Конституцияи Қумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Кодекси мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Қумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намулдааст, иборат мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

2. Меъёрҳои ҳуқуқи оилави, ки дар санадҳои қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Қумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидаанд, бояд ба Конституцияи Қумҳурии Тоҷикистон ва Кодекси мазкур мутобиқ бошанд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

3. Бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ дар асоси Қонуни Қумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ" ба амал бароварда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

4. Ҳукумати Қумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад, ки тибқи асос ва бо мақсади иҷрои ҳамин Кодекс ва дигар қонунҳои Қумҳурии Тоҷикистон доир ба масъалаҳои оилави санадҳои меъёри ҳуқуқӣ қабул намояд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 4. Истифодаи қонунгузори граждани дар муносибатҳои оилави

Қонунгузори граждани дар танзими муносибатҳои шахсии ғайримолумулкӣ ва молумулкӣ байни аъзои оила истифода мешавад, агар ин муносибатҳо бо қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон оид ба оила танзим нагардида бошанд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 5. Қиёси қонун ва ҳуқуқ дар муносибатҳои оилави

(Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#))

Дар ҳолатҳои, ки муносибатҳои байни аъзои оила бо қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон оид ба оила ё созишномаи тарафҳо танзим нагардида бошанд ва дар сурати мавҷуд набудани меъёрҳои ҳуқуқи граждани, ки бевосита ин муносибатҳоро танзим менамоянд, нисбат ба чунин муносибатҳо, агар ин ҳилофи моҳияти онҳо набошад, меъёрҳои ҳуқуқи оилави ва (ё) ҳуқуқи граждани, ки муносибатҳои шабҳро танзим менамоянд (қиёси қонун), истифода мешавад. Дар сурати набудани чунин меъёрҳо ҳуқуқи ӯҳдадорихоӣ аъзои оила, бо назардошти асоси принципҳои умумии ҳуқуқи оила ё ҳуқуқи граждани (шабоҳати ҳуқуқ), инчунин принципи башардӯсти, оқилона ва адолат муайян карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 6. Истифодаи меъёрҳои ҳуқуқи байналмилалӣ дар муносибатҳои оилави

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Агар дар шартномаи байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба қоидаҳои дар қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила пешбинигардида қоидаҳои дигар муқаррар гардида бошанд, он гоҳ қоидаҳои шартномаи байналхалқии истифода мешаванд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#), аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

БОБИ 2. ТАТБИҚ ВА ҲИМОЯИ ҲУҚУҚИ ОИЛАВИ

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

Моддаи 7. Татбиқи ҳуқуқи оилави ва иҷрои ӯҳдадорихои оилави

1. Шаҳрвандон ба ҳуқуқҳои ба онҳо тааллуқдошта, ки аз муносибатҳои оилави ва ҳуқуқҳои оилави, аз ҷумла ҳуқуқи ҳифзи онҳо бармеоянд, бо салоҳдиди худ ихтиёрдори менамоянд, агар дар ҳамин Кодекс тартиби дигаре муқаррар нашуда бошад.

Ҳуқуқи худро амали намудани аъзоёни оила ва иҷрои ӯҳдадорихояшон набояд ҳуқуқи озодаи ва манфиатҳои қонунии аъзоёни дигари оила ва дигар шаҳрвандонро вайрон намояд.

2. Ҳуқуқҳои оилави қонун ҳифз мекунад, ба истисноии ҳолатҳое, ки ин ҳуқуқҳо хилофи табиқотишон ба амал бароварда мешаванд.

Моддаи 8. Ҳимояи ҳуқуқи оилави

1. Ҳуқуқҳои оилави аз тарафи суд, мақомоти васојту парастори, сабти асноди ҳолати шаҳрванди ва мақомоти дигари давлати, инчунин дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ҳимоя карда мешаванд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

2. Ҳимояи ҳуқуқҳои оилави бо тартиби пешбининамудаи моддаҳои дахлдори ҳамин Кодекс сурат мегирад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 9. Истифодаи мӯҳлати даъво дар муносибатҳои оилави

Нисбати талаботе, ки аз муносибатҳои оилави бармеоянд, ба истисноии ҳолатҳое, ки мӯҳлати ҳифзи ҳуқуқи поймолшударо ҳамин Кодекс муқаррар намудааст, мӯҳлати даъво татбиқ намегардад. Зимни истифодаи меъёрҳое, ки мӯҳлати даъво муқаррар менамоянд, суд меъёрҳои дахлдори дар Кодекси гражданию Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинигардидаро дастури амал қарор медиҳад.

ФАСЛИ II. АҚДИ НИКОҲ ВА ҚАТЪИ ОН

БОБИ 3. ШАРТ ВА ТАРТИБИ БАСТАНИ АҚДИ НИКОҲ

(Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#))

Моддаи 10. Ақди никоҳ

1. Никоҳ дар мақомоти давлатии сабти асноди ҳолати шаҳрванди баста мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

2. Ҳуқуқу ўҳдадорихои зану шавҳар аз лаҳзаи дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди ба қайди давлати гирифтани ақди никоҳ ба миён меояд.

3. Никоҳҳое, ки дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон то 19 декабри соли 1929 мувофиқи расму оини дини ба ҷо оварда шудаанд, бо никоҳҳое, ки дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди ба қайд гирифта шудаанд, баробар мебошанд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 11. Тартиби бастанӣ ақди никоҳ

(Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#))

1. Қайди бастанӣ ақди никоҳ бо тартиби муқарраркардаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ" ба ҷо оварда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#), аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

2. Дар сурати аз ҷониби мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди рад кардани бақайдгирии никоҳ шахсоне, ки хоҳиши никоҳ кардан доранд (яке аз онҳо), метавонанд ба суд арз намоянд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 12. Шартҳои ақди никоҳ

1. Барои ақди никоҳ розигии ҳамдигарии марду зани никоҳшаванда ва синни никоҳи доштани онҳо зарур аст (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Дар сурати мавҷуд будани монеаҳои дар моддаи 14 ҳамин Кодекс зикр ёфта ақди никоҳ баста намешавад.

3. Агар яке аз тарафҳои никоҳшаванда шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд бошад, шартҳои иловагии зерин талаб карда мешаванд:

- истиқомат дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон на камтар аз як соли охир;

- бастанӣ аҳдномаи никоҳ ба таври ҳатмӣ (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 13. Синни никоҳи

1. Синни никоҳи аз ҳаҷдаҳсолагӣ муқаррар карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 [№ 613](#)).

2. Дар ҳолатҳои истисноӣ суд ҳуқуқ дорад дар асоси хоҳиши шахсони никоҳшаванда синни никоҳи дар ҳамин модда барои марду зан муқарраршударо ба мӯҳлати на бештар аз як сол кам кунад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

3. Ариза тибқи тартиби пешбурди алоҳида, дар суди маҳалли истиқомати шахсе, ки синнаш кам карда мешавад, баррасӣ мегардад.

4. Ҳуқуқи оид ба ҳамин масъала мурочиат намудан ба суд аз синни ҳаҷдаҳсолагӣ фаро мерасад (Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 [№ 613](#)).

Моддаи 14. Ҳолатҳое, ки монеаи бастанӣ ақди никоҳ мегарданд

(Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#))

Ақди никоҳ байни шахсони зерин манъ аст:

- байни шахсоне, ки яке аз онҳо дар никоҳи дигари ба қайдгирифташуда қарор дошта бошад;
- байни хешовандони наздик (падар ё модар бо фарзанд, бобо ё бибӣ бо набераи худ) (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#));
- байни бародарону хоҳарони айни ва ўғай (ки аз як падар ё модаранд);
- байни фарзандони бародарон, хоҳарон, бародару хоҳар (Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 [№ 1290](#));
- байни тағо ва ҷиян, амак ва бародарзода, хола ва хоҳарзода, амма ва ҷиян (Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 [№ 1290](#));
- байни шахсоне, ки аз як зан шир макидаанд (Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 [№ 1290](#));
- байни шахсоне, ки аз муоинаи тиббии ҳатмӣ нагузаштаанд (Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 [№ 1290](#));
- байни фарзандхондагон ва фарзандхондшудагон;
- байни шахсоне, ки суд яке аз онҳоро бо сабаби бемории рӯҳи ё сустаклиаш (ноқисулақлиаш) ғайри қобили амал эътироф кардааст;
- байни шахсоне, ки суд қобилияти амали яке аз онҳоро бо сабаби суиистеъмол намудан аз машруботи спиртӣ, воситаҳои напъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо ё дигар моддаҳои мадхушкунанда маҳдуд намудааст (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 15. Муоинаи тиббии ҳатмӣ шахсони никоҳшаванда

(Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 [№ 1290](#))

1. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд пеш аз бастанӣ ақди никоҳ мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муассисаҳои давлатии соҳаи тандурустии маҳалли зист ё истиқомати доимӣ аз муоинаи тиббии ҳатмӣ ба таври ройгон мегузаранд ва онҳо бо натиҷаи муоинаи тиббии ҳатмӣ ҳамдигар шинос карда мешаванд.

2. Машваратдихӣ оид ба тарзи солими ҳаёт, банақшагирии оила ва таъсири бемориҳо ба саломатии насл аз ҷониби муассисаҳои давлатии соҳаи тандурустии маҳалли зист ё истиқомати доимӣ мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад (Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 [№ 1290](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

БОБИ 4. ҚАТЪИ НИКОҲ

Моддаи 16. Асосҳои қатъи никоҳ

1. Никоҳ дар натиҷаи вафот ё яке аз ҳамсаронро фавтида эълон намудани суд қатъ мегардад.
2. Никоҳ бо роҳи бекор кардани он (талок) дар асоси аризаи зан ё шавҳар ё хардуи онҳо, васии зан ё шавҳаре, ки суд ўро ғайри қобили амал эътироф намудааст, инчунин прокурор қатъ гардидаш мумкин аст.

Моддаи 17. Маҳдуд кардани ҳуқуқи шавҳар оид ба талаби бекор кардани никоҳ

1. Шавҳар ҳуқуқ надорад ҳангоми ҳомиладории зан ва дар давоми якуним соли пас аз таваллуди кӯдак бе розигии зан ба суд оиди бекор кардани никоҳ даъво пешниҳод намояд.
2. Маҳдудияти дар қисми 1 моддаи мазкур пешбинигардида нисбат ба шавҳар татбиқ намегардад, агар дар мӯҳлати зикршуда зан аз тарбияи фарзанд даст кашада, шавҳар бевосита ба тарбияи фарзанд машғул бошад, ё зан ташаббускори бекор кардани ақди никоҳ бошад (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 18. Тартиби бекор кардани никоҳ

Никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ ва дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаҳои 21-24 ҳамин Кодекс ба тартиби суди бекор карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 19. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 20. Баррасии баҳсхое, ки дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди ҳангоми бекор кардани никоҳ дар байни зану шавҳар ба миён меоянд

Баҳсҳо дар хусуси тақсими молу мулки муштараки зану шавҳар, пардохти маблағ барои таъминоти зан ё шавҳари эҳтиёҷманди корношоям, инчунин баҳсҳо дар хусуси фарзандон, ки байни зану шавҳар ба миён меоянд ва дар ҳолатҳои пешбининамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ, сарфи назар аз бекор кардани никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди, ба тариқи суди барраси мешаванд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#), аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 21. Бекор кардани никоҳ дар суд

1. Никоҳ аз тарафи суд дар сурати фарзандони ноболиғ доштани зану шавҳар, ба истиснои ҳолатҳои дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ пешбинигардида ё дар сурати ба бекор кардани никоҳ рози набудани зан ё шавҳар, бекор карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).
2. Никоҳ ба тартиби суди, инчунин дар ҳолатҳое, ки зан ё шавҳар бо вучуди муҳолиф набуданашон аз бекор кардани никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди саркаши менамояд (ариза додан намехоҳад ё барои сабти бекор кардани никоҳ ҳозир намешавад ва ғайра), бекор карда мешавад.

Моддаи 22. Ба тариқи суди бекор кардани никоҳ дар сурати рози набудани зан ё шавҳар барои бекор кардани никоҳ

1. Зимни баррасии парвандаҳо дар бораи бекор кардани никоҳ, дар

сурати рози набудани зан ё шавҳар барои бекор кардани никоҳ, суд барои општи додани зану шавҳар тадбирҳо меандешад ва ҳуқуқ дорад, ки баррасии парвандаро мавқуф гузошта, ба зану шавҳар барои општишави то шаш моҳ мӯҳлат диҳад (Қонуни ҚТ аз 20.03.2008 [№ 382](#)).

2. Агар суд муқаррар намояд, ки зиндагии минбаъдаи якҷояи зану шавҳар ва нигоҳ доштани оила имконнопазир гардидааст ва тадбирҳои ошти додани зану шавҳар натиҷаи дилхоҳ надоданд, никоҳ бекор карда мешавад.

3. Агар суд даъвои бекор кардани никоҳро рад кунад, зану шавҳар ҳуқуқ доранд, ки баъди гузаштани се моҳи пас аз рад шудани даъво дар хусуси бекор кардани никоҳ тақроран бо аризаи даъво мурочиат намоянд.

Моддаи 23. Бо тартиби судӣ бекор кардани ақди никоҳ ҳангоми розигии зану шавҳар

(Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#))

1. Агар зану шавҳар барои бекор кардани ақди никоҳ розӣ бошанд, суд ҳуқуқ дорад ақди никоҳро бекор намояд. Дар ин ҳолат ақди никоҳ дар давоми як моҳи баъди ариза додани зану шавҳар бекор карда мешавад.

2. Ба зану шавҳари дорои фарзандони ноболиғ, новобаста ба розигии муштараки онҳо барои бекор кардани ақди никоҳ, суд барои оштии додани онҳо тадбирҳо меандешад ва ҳуқуқ дорад, ки баррасии парвандаро мавқуф гузошта, ба зану шавҳар барои оштишавӣ то шаш моҳ мӯҳлат диҳад (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 24. Масъалаҳое, ки суд ҳангоми қабули ҳалнома дар бораи бекор кардани никоҳ ҳал менамояд

1. Ҳангоми ба тариқи суди бекор кардани никоҳ зану шавҳар метавонанд созишномаро дар хусуси бо кадоме аз онҳо зиндаги кардани фарзандони ноболиғ, дар бораи тартиби пардохт ва андозаи маблағ барои таъминоти фарзандон ва (ё) зан ва (ё) шавҳари ғайри қобили меҳнати эҳтиёҷманд, дар хусуси ҳаҷми ин маблағ ё тақсимоти молу мулки зану шавҳар барои тасдиқи суд пешниҳод намоянд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Дар сурати набудани созишномаи байни зану шавҳар оид ба масъалаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда, инчунин агар муқаррар гардад, ки ин созишнома манфиати фарзандон ва ё зан ва шавҳарро поймол мекунад, суд вазифадор аст:

- муайян намояд, ки фарзандони ноболиғ пас аз бекор кардани никоҳ бо кадоме аз волидон зиндаги мекунанд;

- муайян намояд, ки барои таъминоти фарзандон аз кадом волидон ва ба кадом андоза алимент ситонида мешавад;

- бо талаби зану шавҳар (яке аз онҳо) молу мулки дар таҳти моликияти муштараки онҳо қарордоштаре тақсим намояд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#));

- бо талаби зан ё шавҳаре, ки аз ҳамсари худ ба гирифтани таъминот ҳуқуқ дорад, андозаи ин таъминотро муайян намояд.

3. Ҳангоми бекор кардани ақди никоҳе, ки яке аз тарафҳо шахрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд мебошад, суд вазифадор аст таъмини иҷрои аҳдномаи никоҳро мавриди баррасӣ қарор диҳад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

4. Дар мавриде, ки агар тақсими молу мулк ба манфиатҳои шахсони сеюм дахл кунад, суд метавонад тақозои тақсими молу мулкро ба истехсолоти алоҳида ҷудо кунад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 25. Лаҳзаи қатъ гардидани никоҳ ҳангоми талок

1. Ақди никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳодати шаҳрвандӣ аз рӯзи бақайдгирии давлатии бекор кардани ақди никоҳ дар китоби сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ ва хангоми бекор кардани ақди никоҳ дар суд, аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд қатъ мегардад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

2. Бекор кардани никоҳ дар суд бояд дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди аз рӯзи аз эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд, мувофиқи тартиби барои сабти асноди ҳолати шаҳрванди муқарраргардида ба қайди давлатӣ гирифта шавад. Бекор кардани никоҳ аз лаҳзаи ба қайд гирифта шуданаш барои шахсони сеюм эътибори ҳуқуқи дорад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 26. Барқарор намудани никоҳ дар сурати ҳозиршавии зан ё шавҳаре, ки фавтида эълон шуда ё бедарак ғойбшуда доништа шудааст

1. Дар сурати ҳозиршавии зан ё шавҳаре, ки суд фавтида эълоншуда ё бедарак ғойбшуда эътироф кардааст ва бекор кардани ҳалномаҳои дахлдори суди, мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрванди метавонад дар асоси аризаи якҷояи зану шавҳар никоҳро барқарор намояд.

2. Агар зан ё шавҳар бо дигаре никоҳ карда бошад, никоҳ барқарор карда намешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 27. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

БОБИ 5. БЕЭЪТИБОРИИ НИКОҲ

Моддаи 28. Безътибор дониستاني никоҳ

1. Дар сурати вайрон кардани шартҳои дар моддаҳои 12 ва 14 ҳамин Кодекс, инчунин дар мавриди бастании никоҳи қалбаки, яъне агар зану шавҳар ё яке аз онҳо никоҳро бе нияти бунёди оила сабт карда бошанд, никоҳ безътибор доништа мешавад. Никоҳе, ки маҷбури ё бо роҳи фиреб баста шудааст, тибқи аризаи ҷабрдида ё прокурор безътибор доништа шуданаш мумкин аст (Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 [№ 1290](#)).

2. Никоҳ аз ҷониби суд безътибор доништа мешавад.

3. Суд вазифадор аст, ки дар муҳлати се рӯзи баъди эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи безътибор дониستاني никоҳ иқтибоси ин ҳалномаи судро ба мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрвандии маҳали бақайдгирии давлатии ақди никоҳ фириштад.

4. Ақди никоҳи хилофи талаботи қисми 1 моддаи мазкур баста шуда аз лаҳзаи баста шуданаш безътибор аст (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 29. Шахсоне, ки барои талаби безътибор дониستاني никоҳ ҳуқуқ доранд

1. Шахсони зерин барои талаби безътибор дониستاني никоҳ ҳуқуқ доранд:

- зан ё шавҳари ноболиғ, волидони ӯ (шахсони онҳоро ивазқунанда), мақоми васоят ва парастори ё прокурор - агар никоҳ бо шахси ба синни никоҳи нарасида ҳангоми мавҷуд набудани иҷозати ақди никоҳ то ба синни никоҳи расиданаш (моддаи 13 ҳамин Кодекс)

баста шуда бошад. Баъди ба синни ҳаждаҳсолагӣ расидани зан ё шавҳари ноболиғ барои талаби безътибор дониستاني никоҳ танҳо ин зан ё шавҳар ҳуқуқ дорад (Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 [№ 613](#));

- зан ё шавҳаре, ки ҳуқуқи ӯ ҳангоми ақди никоҳ поймол гардидааст, инчунин прокурор - агар никоҳ дар сурати рози набудани зан ё шавҳар: дар натиҷаи маҷбуркуни, фиреб, ба иштибоҳ андохтан ё вобаста ба вазъи ҳолати худ дар лаҳзаи бақайдгирии никоҳ дарк карда натавонистани моҳияти амали худ ё идора накардани он ҳолат баста шуда бошад;

- зан ё шавҳаре, ки дар хусуси мавҷуд будани ҳолатҳои монеаи ақди никоҳ огоҳи надошт, васии зан ё шавҳаре, ки ғайри қобили амал эътироф шудааст, зан ё шавҳари аз никоҳи қабли бекоркарданашуда, шахсони дигаре, ки дар асари никоҳ бо вайрон кардани муқаррароти моддаи 14 ҳамин Кодекс басташуда ҳуқуқашон поймол гардидааст, инчунин мақоми васоюту сарпарастии ва прокурор;

- прокурор, инчунин зан ё шавҳаре, ки ҳангоми баستاني никоҳи қалбаки дар хусуси қалбаки будани он огоҳи надошт (Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 [№ 1290](#)).

2. Ҳангоми баррасии парванда дар хусуси безътибор дониستاني никоҳи бо шахси ба синни никоҳи нарасида, инчунин бо шахси аз тарафи суд ғайри қобили амал эътирофгардида басташуда, барои иштирок дар парванда мақоми васоюту парастори ҷалб карда мешавад.

Моддаи 30. Эътиборнок дониستاني никоҳ (санатсияи никоҳ)

1. Суд метавонад никоҳро эътиборнок ҳисоб кунад, агар дар лаҳзаи баррасии парванда дар бораи безътибор дониستاني никоҳ ҳолатҳое, ки барои ақди никоҳ монеъ мешуданд, аз байн рафта бошанд.

2. Суд метавонад даъворо оид ба безътибор дониستاني никоҳе, ки бо шахси ба синни никоҳи нарасида баста шудааст, рад кунад, агар инро манфиатҳои зан ё шавҳари ноболиғ талаб намояд.

3. Суд метавонад никоҳи қалбакиро ҳақиқи эътироф намояд, агар то лаҳзаи баррасии парванда байни шахсоне, ки никоҳ бастаанд, муносибатҳои занозӯи ба вучуд омада, онҳо барои идомаи ҳаёти оилави рози бошанд, ба шарте, ки ҳақиқи дониستاني никоҳ ба ҳуқуқҳои шахсони сеюм зарар нарасонад.

4. Никоҳ пас аз бекор кардани он ғайриҳақиқи дониста шуда наметавонад, ба истиснои ҳолатҳои вучуд доштани дараҷаи ҳешии байни зану шавҳар, ки қонун манъ кардааст, ё ҳолате, ки зан ё шавҳар дар лаҳзаи бақайдгирии никоҳ дар никоҳи дигари бекорнашуда (моддаи 14 ҳамин Кодекс) қарор дошта бошанд.

Моддаи 31. Оқибати никоҳи безътибор донисташуда

1. Никоҳе, ки суд безътибор донистааст, ба истиснои ҳолатҳои дар қисмҳои 4 ва 5 ҳамин модда муқарраргардида, ҳуқуқи ӯҳдадорихои дар Кодекси мазкур пешбинигардидаи зану шавҳарро ба миён намеоварад.

2. Нисбати молу мулкӣ яқоя бадастовардаи шахсоне, ки никоҳашон безътибор дониста шудааст, меъёрҳои Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи моликияти умумии саҳми истифода мешавад. Аҳдномаи никоҳе, ки зану шавҳар бастаанд (моддаҳои 41-43 Кодекси мазкур), безътибор дониста мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

3. Безътибор дониستاني никоҳ ба ҳуқуқи кӯдаконе, ки аз ин никоҳ таваллуд ёфтаанд ё дар давоми сесад рӯзи баъди безътибор дониستاني никоҳ ба дунё омадаанд, таъсир намекунад (қисми 2 моддаи 49 ҳамин Кодекс).

4. Ҳангоми баровардани ҳалномаи дар бораи безътибор дониستاني никоҳ суд метавонад ҳуқуқи зан ё шавҳарро, ки баъди бастанӣ чунин никоҳ ҳуқуқаш поймол гардидааст, барои мутобиқи моддаҳои 90, 91 ҳамин Кодекс аз зан ё шавҳари дигар гирифтани таъминот эътироф намояд, нисбати тақсими молу мулки то рӯзи безътибор дониستاني никоҳ бадастомада бошад, метавонад муқаррароти дар моддаҳои 34, 38-39 ҳамин Кодекс муайянгардидаро татбиқ кунад, инчунин шартномаи никоҳро пурра ё қисман безътибор донанд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Зан ё шавҳаре, ки дар натиҷаи бастанӣ никоҳи аз ҷониби суд безътибор донишашуда ҳуқуқаш поймол гардидааст, ҳуқуқ дорад мувофиқи қоидаҳои пешбиниамудаи қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷуброни зарари моддӣ ва маънавии ба ӯ расонидашударо талаб намояд (Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

5. Зан ё шавҳари софдил ҳангоми безътибор дониستاني никоҳ ҳуқуқ дорад насаберо, ки ҳангоми сабти никоҳ интиҳоб намудааст, нигоҳ дорад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

ҲАСЛИ Ш. ҲУҚУҚ ВА ӮҲДАДОРИҲОИ ЗАНУ ШАВҲАР

БОБИ 6. ҲУҚУҚ ВА ӮҲДАДОРИҲОИ ШАХСИИ ЗАНУ ШАВҲАР

Моддаи 32. Баробарҳуқуқии зану шавҳар дар оила

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

1. Зану шавҳар ҳар кадомашон дар интиҳоби шуғл, таҳсилу, касб, намуди фаъолият, маҳалли истиқомат ва будубош озод аст (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#), аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

2. Масъалаҳои падариву модари, таълиму тарбияи фарзандон ва масъалаҳои дигари ҳаёти оилавию зану шавҳар якҷоя, бо назардошти принсипи баробарҳуқуқии зану шавҳар ҳал менамоянд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

3. Зану шавҳар вазифадоранд, ки муносибатҳои худро дар оила дар асоси эътирому кӯмаки якдигари ба роҳ монанд, барои таҳкими оила мусоидат намоянд, ба некӯахлоқи ва рушду камолати фарзандонашон ғамхори кунанд.

Моддаи 33. Ҳуқуқи зану шавҳар дар интиҳоби фамилия

1. Зану шавҳар ҳангоми бастанӣ ақди никоҳ дар интиҳоби фамилия баробарҳуқуқ мебошанд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

2. Интиҳоби насаби зану шавҳар мутобиқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ" амалӣ карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#), аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

БОБИ 7. ҲУҚУҚИ МОЛУ МУЛКИИ ЗАНУ ШАВҲАР

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#))

Моддаи 34. Моликияти муштараки зану шавҳар

1. Молу мулке, ки зану шавҳар дар давраи зановшӯи чамъ кардаанд, моликияти муштараки онҳо мебошад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).
2. Даромаде, ки зану шавҳар дар натиҷаи фаъолияти меҳнати, соҳибкори ва зехни ба даст овардаанд, нафақа, ёрдампули ва пардохтҳои дигари пулии гирифташон, ашӯҳои харидашон, қоғазҳои қиматнок, сахмия, пай ва ҳама гуна молу мулки манкул ва ғайриманкули дар давоми зановшӯи чамъкардашон, сарфи назар аз он, ки ба номи кадоме аз зану шавҳар харида шудааст (ё маблағ гузаронида шудааст), моликияти муштараки онҳо ҳисоб мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).
3. Ҳуқуқ ба молу мулки муштарак ҳамчунин ба зан ё шавҳаре низ тааллуқ дорад, ки дар давоми зановшӯи хоҷагиро пеш мебурд, фарзандонро нигоҳубин мекард ё бо сабабҳои узрнок даромади мустақилона надошт (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 35. Ҳуқуқи соҳиби, истифода ва ихтиёрдори қардани моликияти муштараки зану шавҳар

1. Ҳуқуқи соҳибӣ, истифода ва ихтиёрдорӣ қардани молу мулке, ки дар моликияти муштараки зану шавҳар қарор дорад, танҳо бо розигии мутақобилаи онҳо сурат мегирад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).
2. Ҳангоми аз ҷониби зан ё шавҳар анҷом додани муомилоти вобаста ба ихтиёрдории молу мулки умуми чунин тасаввур мешавад, ки ӯ бо розигии ҳамсари худ амал мекунад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Муомилоте, ки аз ҷониби яке аз ҳамсарон оид ба ихтиёрдории молу мулки умуми анҷом дода шудааст, аз ҷониби суд қисман бо сабаби мавҷуд набудани розигии ҳамсари дигар танҳо ҳангоме, ғайриқонуни эътироф мегардад, ки агар яке аз онҳо бо чунин талаб муроҷиат намояд ва танҳо дар сурати собит гардидани он, ки тарафи дигар аз муомилот огоҳ буд ё пешаки бояд норози будани тарафи дигарро барои анҷом додани чунин муомилот медонист (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#), аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

3. Барои ба анҷом расонидани муомилот вобаста ба ихтиёрдорӣ қардани молу мулки ғайриманкул ва муомилоте, ки мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун тасдиқ ё қайди нотариалиро талаб мекунад, бояд розигии пешакии аз тариқи нотариат тасдиқшудаи зан ё шавҳар гирифта шавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Ҳамсаре, ки ризоияти дар идораи нотариалии давлатӣ тасдиқшудаи худро барои иҷрои аҳд надодааст, ҳуқуқ дорад дар қисми молу мулки ба худаш тааллуқдошта дар моликияти умумии якҷоя бекор қардани аҳдро талаб намояд, ё ҳамсар ҳуқуқ дорад ба андозаи ҳиссаи дар боло зикргардида аз маблағе, ки ҳамсараш аз фурӯши амвол ба даст овардааст, дар давоми се сол аз рӯзи огоҳ шудан аз чунин муомилот ё мебоист аз иҷрои чунин муомилот огоҳ шавад, безътибор дониستاني чунин муомилот ё пардохти пулии онро талаб намояд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#), аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 36. Моликияти ҳар кадоме аз зану шавҳар

1. Молу мулке, ки ба зану шавҳар то ақди никоҳ тааллуқ дошт, инчунин молу мулке, ки дар давраи зановшӯи зан ё шавҳар ҳамчун ҳадья ё мерос гирифтааст, моликияти ҳар кадоме онҳо мебошад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Ашъёи истифодаи шахси (либос пойафзол ва ғайра), ба истиснои ҷавохирот ва асбоби дигари зебу зинат, гарчанде дар давраи занашӯи аз ҳисоби маблағҳои умумии зану шавҳар ба даст оварда шудаанд, моликияти шахсии ҳар кадоме аз зану шавҳар ба ҳисоб мераванд.

3. Суд метавонад молу мулкero, ки ҳар кадоме аз зану шавҳар ҳангоми ҷудо зиндаги карданишон ҷамъ овардаанд, дар сурати воқеан қатъ гардидани никоҳ моликияти ҳар кадоми онҳо эътироф намояд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 37. Моликияти муштаракӣ зану шавҳар донишони молу мулки ҳар кадоми онҳо

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#))

Молу мулки ба ҳар як ҳамсар тааллуқдоштарo метавон моликияти муштаракӣ онҳо донист, агар муқаррар гардад, ки дар давоми занашӯи аз ҳисоби молу мулки умумии зану шавҳар ё молу мулки шахсии зан ё шавҳар ва ё меҳнати ӯ саҳме гузошта шудааст, (таъмири асоси, азнавсози, азнавҷиҳозони ва ғайра), ки дар натиҷаи он арзиши молу мулки ба ҳар кадоме аз зану шавҳар тааллуқдошта хеле афзудааст, агар дар аҳдномаи байни онҳо тартиби дигаре пешбини нашуда бошад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 38. Тақсими молу мулке, ки моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#))

1. Тақсими молу мулке, ки моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад, чи дар давоми занашӯи ва чи баъди талоқ, бо талаби ҳар кадоме аз онҳо, инчунин дар ҳолати аз ҷониби қарздиҳанда талаб кардани тақсими моликияти умумии зану шавҳар барои ситонидани маблағи қарз аз саҳми зан ё шавҳар дар моликияти умумии сурат гирифта метавонад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Дар сурати тақсими молу мулки умумии зану шавҳар дар давраи занашӯи он қисми молу мулки умумие, ки тақсим нашуда буд, инчунин молу мулке, ки зану шавҳар дар давраи никоҳ ҷамъ кардаанд, моликияти умумии онҳоро ташкил медиҳад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

3. Молу мулки умумии зану шавҳар метавонад бо созишномаи зану шавҳар дар байни онҳо тақсим карда шавад. Дар ҳолати ба миён омадани баҳс вобаста ба тақсими молу мулки муштаракӣ зану шавҳар, инчунин муайян намудани саҳми зану шавҳар дар ин молу мулк он ба тартиби суди ҳал карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

4. Зану шавҳар ҳуқуқ доранд, ки тақсими пасандоз, саҳмия, ҳисса ва саҳми дар сармояи муассисаи кредити ё ташкилотҳои дигари тижорати ва ғайритижорати ба номи яке аз онҳо гузошташонро талаб намоянд, агар ин пардохтҳо моликияти муштаракӣ онҳо бошанд.

5. Пасандозҳое, ки зану шавҳар аз ҳисоби молу мулки умумиашон ба номи фарзандони ноболиғи худ гузоштаанд, молу мулки мутааллиқ ба фарзандон доништа шуда, ҳангоми тақсими молу мулке, ки моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад, ба инобат гирифта намешаванд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

6. Нисбати талаби зану шавҳари ҷудошуда дар хусуси тақсими молу мулки муштаракӣ онҳо, ки онҳо дар давраи занашӯи ҷамъ овардаанд, мӯҳлати сесолаи даъво истифода мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 39. Муайян намудани ҳисса ҳангоми тақсими молу мулке, ки моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#))

1. Ҳангоми тақсими молу мулке, ки дар моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад ва муайян намудани ҳиссаи зану шавҳар дар ин амал ҳиссаи онҳо баробар доништа мешавад, агар дар аҳдномаи никоҳ тартиби дигар пешбини нагардида бошад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

2. Суд метавонад ҳиссаи зан ё шавҳарро дар молу мулки умумиашон бо дарназардошти манфиати фарзандони ноболиғ, инчунин фарзандони болиғи корношоями эҳтиёҷманд ё манфиати қобили таваҷҷӯҳи зан ё шавҳар, зиёд кунад. Ҳиссаи зан ё шавҳар бо назардошти корношоямии онҳо, инчунин агар яке аз онҳо бо сабабҳои узрнок даромад нагирифта бошад ё молу мулки умумиро бар зарари манфиати оила сарф карда бошад, инчунин дар сурати ҷой доштани ҳолатҳои дигари қобили таваҷҷӯҳ мумкин аст зиёд карда шавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

3. Ҳангоми тақсими амволи умумии зану шавҳар суд бо талаби онҳо муайян менамояд, ки кадом ашъё бояд ба кадоме аз онҳо дода шавад. Агар ба зан ё шавҳар ашъёе дода шавад, ки арзиши он аз ҳиссаи барои ӯ муайяншуда зиёд бошад, барои ҳамсари ӯ метавонад ҷубронпули ё ҷуброни дигар муқаррар карда шавад.

4. Қарзи умумии зану шавҳар ҳангоми тақсими молу мулки умумӣ дар байни зану шавҳар баробар ба ҳиссаи ба ҳар яки онҳо муқарраршуда тақсим карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

5. Ашъёе, ки махсус барои қонунгардонидани талаботи фарзандони ноболиғ ҳарида шудаанд (либос, пойафзол, лавозимоти мактаб ва варзиш, асбобҳои мусиқӣ, китобҳои кӯдакона ва ғайра) ба ихтиёри зан ё шавҳар, ки фарзандон бо ӯ зиндагӣ мекунанд, бе ҷуброн гузошта мешаванд.

БОБИ 8. АҲДНОМАИ НИКОҲ

Моддаи 40. Аҳдномаи никоҳ

Аҳдномаи никоҳ- созишномаи шахсоне мебошад, ки никоҳ мекунанд ё созишномаи зану шавҳар аст, ки ҳуқуқи молу мулки ва ўҳдадорӣҳои онҳоро дар давраи занушӯи ва (ё) дар ҳолатҳои бекор кардани он муайян менамояд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 41. Бастани аҳдномаи никоҳ

1. Аҳдномаи никоҳ метавонад ҳам то бақайдгирии давлатии никоҳ ва ҳам дар ҳар вақти давраи занушӯи баста шавад.

Аҳдномаи никоҳ, ки то бақайдгирии давлатии ақди никоҳ баста шудааст, аз рӯзи бақайдгирии давлатии ақди никоҳ эътибор пайдо мекунанд.

2. Бастани аҳдномаи никоҳе, ки яке аз тарафҳои никоҳшаванда шахрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд мебошад, хатмӣ буда, он бояд то ба қайд гирифтани ақди никоҳ баста шавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

3. Аҳдномаи никоҳ дар шакли хатти баста шуда, бояд аз ҷониби нотариус тасдиқ карда шавад. Риоя накардани ин расмиёт боиси беэътибор дониستاني аҳднома мегардад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 42. Мундариҷаи аҳдномаи никоҳ

1. Зану шавҳар ҳуқуқ доранд, ки бо аҳдномаи никоҳ низоми моликияти муштаракӣ ба молу мулки умумӣ муқаррарнамудаи қонунро (моддаи 34 Кодекси мазкур) тағйир дода, низоми моликияти саҳмиро ба тамоми молу мулки дар давоми никоҳ ҷамъовардашон ё ба намудҳои алоҳидаи он ё худ ҳама гуна низоми молу мулки умумиашонро, ки ба ҳар яки онҳо тааллуқ дорад, муқаррар намоянд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Аҳдномаи никоҳ метавонад ҳам нисбати молу мулки мавҷуда ва ҳам нисбати молу мулки ояндаи зану шавҳар баста шавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Зану шавҳар ҳуқуқ доранд, ки дар аҳдномаи никоҳ ҳуқуқу ӯҳдадорихоӣ худро дар мавриди таъминоти якдигар; тариқи иштирокро дар даромади ҳамдигар; тартиби хароҷоти оиларо аз ҷониби ҳар кадоми онҳо; хароҷоти тарафайни ҷашну маросимҳои оилавӣ ва молу мулкero муайян намоянд, ки дар сурати бекор кардани никоҳ ба ихтиёри ҳар кадоми онҳо гузошта мешавад, инчунин ҳама гуна муқаррароти дигари марбут ба муносибатҳои молумулкиашонро дохил намоянд (Қонуни ҚТ аз 20.03.2008 [№ 382](#)), аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Ҳуқуқ ва ӯҳдадорихоӣ пешбининамудаи аҳднома метавонад бо мӯҳлатҳои муайян маҳдуд карда шавад ё бо шартӣ фаро расидан ё фаро нарасидани шароити алоҳида вобаста карда шавад.

3. Аҳдномаи никоҳ наметавонад қобилияти ҳуқуқи ё амалии зану шавҳар; ҳуқуқи онҳоро барои мурочиат ба суд ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқҳои онҳо; танзими муносибатҳои шахсии ғайриамволии байни зану шавҳар; ҳуқуқу ӯҳдадорихоӣ шахсии зану шавҳарро нисбати фарзандон маҳдуд кунад; муқарраротero пешбини намояд, ки ҳуқуқи ҳамсари корношоями эҳтиёҷмандро ба таъминот маҳдуд кунанд ва шартҳои дигаре дошта бошад, ки зан ё шавҳарро дар ҳолати ниҳоят нугувор гузоранд ё хилофи асосҳои умумӣ ва мазмуну мӯҳтавои қонунҳои оила бошанд.

4. Дар аҳдномаи никоҳе, ки яке аз тарафҳои никоҳшаванда шахрванди хоричӣ ё шахси бешахрванд мебошад, бояд шартҳои зерин ба таври хатмӣ пешбинӣ карда шаванд:

- муносибатҳои молумулкии тарафҳо, ҳуқуқу ӯҳдадорихоӣ онҳо оид ба молу мулк;
- ӯҳдадорихоӣ тарафҳо вобаста ба таъмини фарзандон;
- бо манзили истиқоматии шахси таъмин намудани ҳамсар ва фарзандон;
- нигоҳубини ҳамсари корношоями эҳтиёҷманд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 43. Тағйир додан ё бекор кардани аҳдномаи никоҳ

(Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 [№ 1395](#))

1. Аҳдномаи никоҳро дар ҳар давра бо мувофиқаи зану шавҳар тағйир додан ва ё бекор кардан мумкин аст. Созишнома дар бораи тағйир додан ё бекор кардани аҳдномаи никоҳ дар ҳамон шакле, ки аҳдномаи никоҳ баста мешавад, ба имзо мерасад (Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

Ба якҷониба рад намудани иҷрои аҳдномаи никоҳ иҷозат дода намешавад.

2. Бо талаби зан ё шавҳар аҳдномаи никоҳ бо ҳалномаи суд тибқи асос ва тартиби муқаррарнамудаи Кодекси граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйир дода ё бекор карда шуданаш мумкин аст.

3. Амали аҳдномаи никоҳ аз лаҳзаи қатъ кардани никоҳ (моддаи 25 ҳамин Кодекс) ба ғайр аз ҳолатҳое, ки дар аҳдномаи никоҳ барои давраи баъди қатъи никоҳ пешбини шудааст, қатъ мегардад.

4. Шартҳои аҳдномаи никоҳеро, ки дар қисми 4 моддаи 42 ҳамин Кодекс пешбинӣ шудаанд, тағйир додан манъ аст (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 44. Безътибор дониستاني аҳдномаи никоҳ

1. Аҳдномаи никоҳ бо асосҳое, ки дар Кодекси граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон барои безътибории аҳдҳо пешбини гардидаанд, аз тарафи суд пурра ё қисман безътибор доништа мешавад (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

2. Аҳдномаи никоҳ дар сурати вайрон кардани талаботи қисми 3 моддаи 42 ҳамин Кодекс дар асоси даъвои зану шавҳар (яке аз онҳо), агар шартҳои аҳднома ин ҳамсарро дар вазъияти ниҳоят ногувор гузорад, инчунин дар асоси даъвои қарздиҳандагон ҳангоми вайрон кардани талаботи моддаи 47 Кодекси мазкур метавонад аз тарафи суд пурра ё қисман безътибор доништа шавад.

Моддаи 45. Шартномаҳои дигар доир ба молу мулк

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#))

Зану шавҳар, инчунин дигар аъзои болиғи оила ҳуқуқдоранд байни худ шартномаи ҳадъя, хариду фурӯш ва ҳама гуна шартномаҳои дигаре банданд, ки хилофи қонун нестанд. Муносибатҳое, ки дар асоси ин гуна шартномаҳо байни зану шавҳар ва аъзоёни дигари оила ба миён меоянд, тавассути қонунгузорию граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим мегарданд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#), аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

БОБИ 9. МАСЪУЛИЯТИ ЗАНУ ШАВҲАР АЗ РҶИ ҶҲДАДОРИҶО

Моддаи 46. Ситонидани маблағ аз молу мулки зану шавҳар

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#))

1. Аз рӯи ҷҳдадориҳои яке аз ҳамсарон маблағ танҳо аз молу мулки ё зан ё шавҳар ситонида мешавад. Дар сурати нокифоя будани ин молу мулк кредитор ҳақдор аст чихати ситонидани қарз ҷудо кардани ҳиссаи зан ё шавҳари қарздорро аз молу мулки умумии онҳо талаб кунад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Ситонидани маблағ аз молу мулки умумии зану шавҳар аз рӯи ҷҳдадориҳои умумии зану шавҳар, инчунин он аз рӯи ҷҳдадориҳои яке аз онҳо сурат мегирад, агар суд муқаррар наояд, ки ҷамаи ҷизҳои мувофиқи ҷҳдадори гирифтаи зан ё шавҳар барои эҳтиётоти оила масраф шудаанд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

3. Агар бо ҳукми суд муқаррар гардад, ки молу мулки умумии зану шавҳар аз ҳисоби маблағи бо роҳи ҷиноят бадастовардаи зан ё шавҳар харида шудааст ё афзун гардидааст,

маблағ мувофиқан аз молу мулки умумии зану шавҳар ё як қисми он ситонида мешавад (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

4. Масъулияти зану шавҳар барои зараре, ки фарзандони ноболиғашон расонидаанд, тавассути қонунгузории граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд (Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

Моддаи 47. Кафолати ҳуқуқи кредиторон ҳангоми бастан, тағйир додан ва бекор кардани аҳдномаи никоҳ

(Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#))

1. Ҳамсар ўҳдадор аст, ки кредитори (кредиторони) худро дар хусуси бастан, тағйир додан ё бекор кардани аҳдномаи никоҳ огоҳ созад. Дар сурати иҷро накардани ин ўҳдадорӣ, ҳамсар аз рӯи ўҳдадориҳои худ, новобаста ба мўхтавои аҳдномаи никоҳ, масъул мебошад.

2. Кредитори (кредиторони) ҳамсари қарздор ҳуқуқ дорад бинобар моҳиятан тағйир ёфтани вазъият бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйир додани шартҳо ё бекор кардани аҳдномаи никоҳи байни ҳамсарон басташударо талаб намояд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

ҲАСЛИ IV. ҲУҚУҚ ВА ЎҲДАДОРИҲОИ ВОЛИДОН ВА ФАРЗАНДОН

БОБИ 10. МУҚАРРАР НАМУДАНИ АСЛУ НАСАБИ ФАРЗАНДОН

Моддаи 48. Асосҳои ба миён омадани ҳуқуқи ўҳдадориҳои волидон ва фарзандон

Ҳуқуқи ўҳдадориҳои волидон ва фарзандон ба аслу насаби фарзандон, ки мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун тасдиқ шудааст, асос меёбанд.

Моддаи 49. Муқаррар намудани аслу насаби кӯдак

1. Аслу насаби кӯдакро аз модар (модари) мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрванди дар асоси асноди тасдиқкунандаи зодани кӯдакро дар муассисаи тиббии таваллуд кардани модар ва дар сурати берун аз муассисаи тиббии таваллуд ёфтани кӯдак бошад, дар асоси асноди тиббии, гувоҳии шохидон ва далелҳои дигар муқаррар менамояд.

2. Агар кӯдак аз шахсоне, ки бо ҳам никоҳи дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ ба қайд гирифташуда доранд, инчунин дар давоми сесад рӯзи пас аз қатъи никоҳ ё беътибордонистани никоҳ ё вафоти шавҳари модараш таваллуд ёфта бошад, падари кӯдак шавҳари (шавҳари собиқ) модар эътироф мегардад, ба шарт, ки акси он исбот нашуда бошад (моддаи 53 ҳамин Кодекс) (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

3. Агар модар арз кунад, ки падари кӯдак шавҳари (шавҳари собиқ) ӯ нест, падари кӯдак мувофиқи қоидаҳои муқаррар намудаи қисми 4 моддаи мазкур ё моддаи 50 ҳамин Кодекс муқаррар карда мешавад.

4. Падар будани шахсе, ки бо модари кӯдак никоҳ надорад, бо роҳи аз ҷониби падару модари кӯдак ба мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрванди додани ариза; дар сурати ғавти модар, ғайри қобили амал эътироф гардидани ӯ, имконнопазирии муайян намудани маҳали буду боши модар ё аз ҳуқуқи падару модари маҳрум шудани ӯ бошад, дар асоси аризаи падари кӯдак, бо мувофиқаи мақоми васојату парастори ва ҳангоми набудани ҷунин аҳднома бо ҳалномаи суд муқаррар карда мешавад.

Ҳангоми мавҷуд будани ҳолатҳое, ки асос медаханд чунин тахмин карда шавад, ки додани аризаи муштарақ дар бораи муқаррар намудани падари пас аз таваллуди кӯдак ғайриимкон ё мушқил мебошад, волидони кӯдаки оянда, ки никоҳ надоранд, ҳақ доранд ҳангоми ҳомилидории модар ба мақоми сабти асноди ҳолати шахрванди бо чунин ариза муроҷиат кунанд. Сабти падару модар баъди таваллуди кӯдак сураат мегирад.

5. Муқаррар намудани падари шахси ба синни балоғат расида танҳо бо розигии ӯ ва агар ин шахс ғайри қобили амал доништа шавад, бо розигии васи ё мақоми васояту парастории ӯ мумкин аст.

Моддаи 50. Ба тартиби суди муқаррар намудани падари

1. Дар сурати аз волидони никоҳнадошта таваллуд ёфтани кӯдак ва набудани аризаи муштарақи волидон ё аризаи падари кӯдак, аслу насаби кӯдак аз шахси мушаххас (падар) дар асоси аризаи яке аз волидон ё васии (парастори) кӯдак, аризаи шасе, ки кӯдак дар таъминоташ мебошад, инчунин ҳангоми ба балоғат расидан дар асоси аризаи худи кӯдак ба тариқи суди муқаррар карда мешавад.

2. Ҳангоми муқаррар намудани падари суд зиндаги ва пешбурди хоҷагии якҷоя бо модари кӯдак ё тарбияи муштарақ ё таъмини кӯдак ё далелҳои дигари боэътимодеро, ки аз ҷониби шахси мушаххас таваллуд шудани кӯдак, далелҳои саҳеҳ тасдиқкунандаи аз ҷониби ҷавобгар эътироф гардидани падариро собит месозад, ба назар мегирад.

Моддаи 51. Аз ҷониби суд муқаррар намудани далели эътирофи падари

Дар ҳолати ғавти шахсе, ки худро падари кӯдак эътироф мекард, вале бо модари кӯдак никоҳ надошт, далели падар эътироф шудани ӯ метавонад аз рӯи қоидаҳои муқаррарнамудаи қонунгузории муҳофизатии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тартиби суди муқаррар карда шавад (Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

Моддаи 52. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 53. Баҳси муайянкунии падари (модари)

1. Сабти волидон дар дафтари сабти таваллуди кӯдак, ки мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ сураат гирифтааст, собиткунандаи аслу насаби кӯдак аз шахсони дар он зикргардида буда он танҳо ба тартиби суди бо талаби шахси ҳамчун падар ё модари кӯдак сабтёфта ё шахсе, ки воқеан падар ё модари кӯдак мебошад, инчунин аз ҷониби васии волидони кӯдак, инчунин худи кӯдак ҳангоми расидан ба синни балоғат, васии падар ё модари аз тарафи суд ғайри қобили амал эътирофгардида мавриди баҳс қарор гирифта метавонад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

2. Талаби шахсе, ки дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ падари кӯдак сабт шудааст, дар мавриди баҳси падари қонунгардонидани намешавад, агар дар лаҳзаи сабт ин шахс меҳонист, ки ӯ воқеан падари кӯдак намебошад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

3. Шахсе, ки ба сифати падар ё модари кӯдак сабт шудааст, ё шахсе, ки воқеан падари кӯдак аст, дар сурати ғавти модар ё аз ҳуқуқи волидон маҳрум кардани ӯ ҳуқуқ дорад дар давоми як сол аз он вақте, ки ба ӯ сабти гузаронидашуда маълум гардидааст ё меҳонист маълум гардад, баҳс кунад. Агар то ин муддат шахси падар ё модар сабтгардидаи шахси ноқобил

ҳисоб шавад, мӯҳлати як сол аз рӯзи ба синни ҳаждаҳсолаги расидани ӯ ба ҳисоб гирифта мешавад.

Моддаи 54. Ҳуқуқи ӯҳдадорихои фарзандоне, ки аз шахсони бо ҳам никоҳ надошта таваллуд ёфтаанд

Агар муқаррар намудани ҳуқуқи падарӣ мувофиқи тартиби пешбининамудаи моддаҳои 50 ва 51 Кодекси мазкур сурат гирифта бошад, фарзандон нисбат ба падару модар ва ҳешу ақрабояшон дорои ҳуқуқи уҳдадорихоё мебошанд, ки кӯдакони аз шахсони бо ҳам ақди никоҳ баста доранд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

БОБИ 11. ҲУҚУҚИ КҶДАКОНИ НОБОЛИИ

Моддаи 55. Ҳуқуқи кӯдак барои зиндаги ва тарбия дар оила

1. Кӯдак шахсе эътироф карда мешавад, ки ба синни ҳаждаҳсолаги (ба синни балоғат) нарасидааст.

2. Ҳар кӯдак ҳуқуқ дорад, ки дар оила зиндаги кунад ва тарбия гирад. Кӯдак ба ғамхории волидон, таъмини манфиатҳои, рушду такомули ҳамаҷониба, эътироми шаъни инсонии худ ҳуқуқ дорад.

Дар сурати набудани волидон, аз ҳуқуқи волидон маҳрум кардани онҳо ва дар ҳолатҳои дигари аз даст додани васоити волидон, ҳуқуқи кӯдак барои тарбия дар оила мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи боби 18 ҳамин Кодекс аз ҷониби мақомоти васоити парастори таъмин карда мешавад.

Моддаи 56. Ҳуқуқи кӯдак барои муошират бо волидон ва дигар ҳешу ақрабо

1. Кӯдак ҳуқуқи муоширатро бо падару модар, бобо, биби (модаркалон), бародарону хоҳарон ва дигар ҳешу ақрабо дорад. Бекор кардани ақди никоҳ аз ҷониби волидон, беътибор дониستاني он ё зиндагии ҷудогонаи падару модар ба ҳуқуқи кӯдак таъсир намерасонад.

Дар сурати ҷудо зиндаги кардани волидон кӯдак ҳуқуқ дорад, ки бо ҳар кадоми онҳо муошират кунад. Кӯдак инчунин ҳуқуқ дорад дар сурати дар давлатҳои мухталиф зиндаги кардани волидон ва баъди бекор кардани ақди никоҳ низ бо онҳо муошират кунад.

2. Фарзанде, ки дар ҳолати ғайриқонуни қарор дорад (ҳангоми дастгир кардан, ба ҳабс гирифтани, дар маҳбус нигоҳ доштан, дар муассисаи тибби будан ва ғайра) мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун барои муошират бо волидон ва дигар ҳешу ақрабои худ ҳуқуқ дорад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 57. Ҳуқуқи кӯдак ба ҳимоя

1. Кӯдак ба ҳимояи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии худ ҳуқуқ дорад.

Ҳуқуқи манфиатҳои қонунии кӯдакро волидон (шахсоне, ки онҳоро иваз мекунанд) ва дар ҳолатҳои пешбининамудаи ҳамин Кодекс, мақомоти васоити парастори, прокурор ва суд ҳимоя мекунанд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

2. Кӯдак ҳуқуқ дорад аз сӯиистифодаи волидон (шахсони ивазкунандаи онҳо) ҳифз карда шавад.

Ҳангоми вайрон кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии кӯдак, аз ҷумла иҷро накардан ё ба таври номатлуб иҷро намудани ўҳдадорихо аз ҷониби волидон (яке аз онҳо) оид ба тарбияю таълими кӯдак ё суиистифода аз ҳуқуқҳои падару модари кӯдак ҳуқуқ дорад ба мақоми васоят ва парастори ва пас аз расидан ба синни ҷордахсолаги ҷиҳати ҳимоя аз ҷониби онҳо ба суд муроҷиат кунад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

3. Шахсони мансабдори ташкilotҳо ва дигар шахрвандоне, ки аз таҳдид ба ҳаёт ё саломатии кӯдак ё поймол гардидани ҳуқуқу манфиатҳои кӯдак дар оила огоҳи пайдо мекунанд, вазифадоранд дар ин хусус ба мақоми васояту парастори маҳали воқеии истиқомати кӯдак маълумот диҳанд. Ҳангоми гирифтани ҷунин маълумот мақоми васояту парастори вазифадор аст барои ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии кӯдак ҷораҳои зарури андешад.

Мақоми васояту парастори ҳуқуқ доранд, дар ҳолатҳои зарури бо ҷалби намояндагони мақомоти корҳои дохилӣ ба оилаҳое, ки дар онҳо зиндаги кардани кӯдакон ба ҳаёту саломатии онҳо хатарнок аст, бемонеа ворид шаванд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 57(1). Ҳуқуқи кӯдак барои озодона изҳор намудани фикри худ

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

1. Кӯдак ҳуқуқ дорад дар ҳалли ҳама гуна масъалаҳои оилавӣ, ки ба манфиатҳои ӯ дахл доранд, фикри худро озодона изҳор намояд, ҳамчунин дар рафти муроғияҳои судӣ ва маъмури иштирок кунад. Ба инобат гирифтани фикри кӯдаки аз синни даҳсола боло ҳатмӣ мебошад, ба истиснои мавридҳои, ки ин хилофи манфиатҳои ӯ мебошад. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи Кодекси мазкур мақомоти васоят ва парасторӣ ё суд метавонанд танҳо бо ризоияти кӯдаки аз синни даҳсола боло қарор қабул намоянд.

2. Муассисаҳои таълимии томактабӣ ва муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ, мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва падару модар бояд барои озодона изҳор намудани фикри кӯдак дар ҷомеа ва оила шароит фароҳам оваранд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 58. Ҳуқуқи кӯдак ба доштани насаб, ном ва номи падар

(Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#))

1. Кӯдак ба доштани насаб, ном ва номи падар ҳуқуқ дорад.

2. Тартиби номгузорӣ ва сабти насаб, ном ва номи падари кӯдак дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ" амалӣ мегардад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

Моддаи 59. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 60. Ҳуқуқи молумулкии кӯдак

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#))

1. Кӯдак мувофиқи тартиб ва андозаи муқаррарнамудаи ҳамин Кодекс аз волидони худ ва аъзои дигари оила ба гирифтани таъминот ҳуқуқ дорад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Кӯдак ба даромади бадастоварда, молу мулки ҳадъя ё меросгирифта ва ҳама гуна молу мулки дигаре, ки тибқи қонун ба ӯ тааллуқ дорад, дорои ҳуқуқи моликият мебошад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Ҳуқуқи кӯдак барои ихтиёрдории молу мулки тахти моликиятш қарордошта тибқи меъёрҳои дахлдори қонунгузории граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Дар сурати ваколоти идоракунии молу мулки кӯдакони ноболиғро анҷом додани волидон нисбат ба онҳо қоидаҳои татбиқ мегарданд, ки дар қонунгузории граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди ихтиёрдории молу мулки шахси тахти парастори гирифташуда пешбини шудаанд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

3. Ҳангоми дар қайди ҳаёт будани волидон, кӯдак ҳуқуқи моликият ба молу мулки онҳо ва волидайн ҳуқуқи моликият ба молу мулки кӯдакро надоранд. Фарзандон ва волидон, ки яқҷоя зиндаги мекунанд, молу мулки ҳамдигарро бо мувофиқаи муштарак соҳиби мекунанд ва истифода мебаранд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

4. Дар сурати ба миён омадани ҳуқуқи моликияти умумии волидон ва кӯдак ҳуқуқи онҳо дар мавриди соҳиби, истифода ва ихтиёрдории молу мулки умуми тибқи қонунгузории граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 24.02.2017 [№ 1395](#))

БОБИ 12. ҲУҚУҚ ВА ҶАДДАДОРИҶОИ ВОЛИДОН

Моддаи 61. Баробарии ҳуқуқи ҷаддодориҳои волидон

1. Волидон нисбати фарзандонашон ҳуқуқи ҷаддодориҳои баробар доранд (ҳуқуқи волидон).

2. Ҳуқуқҳои волидон, ки дар ҳамин боб пешбини шудааст, ҳангоми ба синни ҳаҷдаҳсолаги (синни балоғат) расидани кӯдакон, инчунин ҳангоми никоҳ бастанӣ кӯдакони ноболиғ ва дигар ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонун дар мавриди аз ҷониби кӯдакон то ба синни балоғат расиданашон ба даст овардани қобилияти пурраи амал, қатъ мегардад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 62. Ҳуқуқи волидони ноболиғ

1. Волидони ноболиғ ҳуқуқ доранд бо кӯдак мустақилона зиндаги кунанд ва дар тарбияи ӯ иштирок намоянд.

2. Волидони ноболиғ, ки никоҳ набастанд, дар сурати таваллуд шудани кӯдак ҳақ доранд пас аз расидан ба синни ҳаҷдаҳсолагӣ мустақилона ҳуқуқи падару модарии худро татбиқ намоянд. То ба синни ҳаҷдаҳсолагӣ расидани волидони ноболиғ ба кӯдак васи таъин шуданаш мумкин аст, ки яқҷоя бо волидони ноболиғ тарбияи кӯдакро анҷом медихад. Ихтилофе, ки байни васии кӯдак ва волидони ноболиғ ба миён меоянд, аз ҷониби мақоми васояту парастори ҳал карда мешаванд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)), аз 21.07.2010 [№ 613](#)).

3. Падару модари ноболиғ ҳуқуқ доранд бо асосҳои умумӣ барои эътироф намудани падарӣ ва модарии худ баҳс намоянд, инчунин то расидан ба синни ҳаҷдаҳ онҳо бо тартиби муқаррарнамудаи судӣ ҳуқуқи талаби муқаррар намудани падарӣ ва модариро нисбати фарзандонашон доранд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)), аз 21.07.2010 [№ 613](#)).

Моддаи 63. Ҳукуку ӯҳдадорихои волидон дар тарбия ва таълими фарзандон

1. Волидон барои тарбияи фарзандони худ дорои ҳукуку ӯҳдадори мебошанд.

Волидон барои тарбия ва рушду камоли фарзандонашон масъулият дошта, вазифадоранд, ки дар бораи саломати, тақомули ҷисмони, рӯҳи, маънави ва ахлоқи, таълим, касбомӯзии фарзандонашон ғамхори намоянд.

Волидон дар тарбияи фарзандони худ нисбат ба ҳамаи шахсони дигар ҳукуқи афзалиятнок доранд.

2. Волидон вазифадоранд, ки барои гирифтани таҳсилоти умумии асоси, ба фарзандонашон имконият фароҳам оваранд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Волидон ҳуқуқ доранд, ки бо назардошти фикру хоҳиши фарзандонашон муассисаҳои таълими ва шаклҳои таҳсили онҳоро то давраи аз ҷониби онҳо гирифтани маълумоти умумии асоси интихоб намоянд.

3. Падару модар дар таълиму тарбияи фарзандони худ дорои дигар ҳукуку ӯҳдадорӣ ва масъулияти мебошанд, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудаанд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 64. Ҳукуку ӯҳдадорихои волидон ба ҳимояи ҳукуку манфиатҳои фарзандон

1. Ҳифзи ҳукуку манфиатҳои кӯдакони ноболиғ ба зиммаи волидони онҳо гузошта мешавад.

Падару модар намояндагони қонунии фарзандони худ буда, ҳукуку манфиатҳои онҳоро дар муносибат бо мақомоти давлатӣ, судӣ, мақомоти ҳудидоракунии шаҳрак ва дехот, инчунин шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, бе ваколатҳои махсус ҳимоя менамоянд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

2. Волидон наметавонанд аз ҳуқуқи фарзандони худ намояндаги кунанд, агар мақоми васоят ва парастори муқаррар карда бошад, ки байни манфиатҳои волидон ва фарзандон ихтилоф вучуд дорад. Дар сурати ихтилофот байни волидайн ва кӯдакон мақоми васоят ва парастори вазифадоранд чихати ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдакон намоянда таъин кунанд.

Моддаи 65. Татбиқи ҳукуку ӯҳдадорихои волидон

1. Ҳукуку ӯҳдадорихои волидон набояд бар хилофи манфиатҳои фарзандон татбиқ шаванд. Таъмини манфиатҳои фарзандон бояд мавзӯи асосии ғамхорӣи волидон бошад.

2. Ҳангоми истифодаи ҳуқуқи волидон он набояд ба саломатии ҷисмонӣю рӯҳии кӯдак ва тақомули маънавии ӯ зарар расонанд. Усулҳои тарбияи кӯдакон бояд ба муомилаи бераҳмона, дағалона ва пасткунандаи шаъни инсонии кӯдак ё суиистифода ва истисмори кӯдакро аз ҷониби волидон истисно кунанд.

Волидоне, ки ҳукуку ӯҳдадорихои худро бар зарари ҳуқуку манфиатҳои кӯдак татбиқ менамоянд, мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун ба ҷавобгари қашида мешаванд.

3. Тамоми масъалаҳои марбут ба тарбияи фарзандонро волидон бо ризоияти ҳамдигар ва бо назардошти манфиати кӯдакон ва фикру ақидаи онҳо ҳал менамоянд. Дар сурати ҷой доштани ихтилофот, волидон (яке аз онҳо) барои ҳалли ин ихтилофотҳо метавонанд ба мақоми васојату парастори ё суд муроҷиат кунанд.

4. Ҷои истиқомати кӯдак дар сурати ҷудо зиндаги кардани волидон бо мувофиқаи байни онҳо муқаррар карда мешавад. Дар сурати набудани мувофиқа, баҳси волидонро суд дар асоси манфиати кӯдакон ва бо назардошти фикру хоҳиши онҳо ҳал менамояд. Зимнан суд дилбастагии (меҳри) кӯдакро нисбат ба падар ё модар, бародару хоҳарон, синну соли кӯдак, сифати маънави ва дигар сифатҳои ҳосаи волидон, муносибате, ки байни падар ва модар ва кӯдак мавҷуд аст, имконоти ба кӯдак фароҳам овардани шароити тарбия ва рушду камоли он (навъи фаъолият, низоми кори волидон, вазъи модди ва оилавии волидон ва ғайраро) ба инобат мегирад.

Моддаи 66. Татбиқи ҳуқуқи ӯҳдадорихои волидон аз ҷониби падар ё модаре, ки аз фарзандаш ҷудо зиндаги мекунад

1. Падар ё модаре, ки аз фарзанд ҷудо зиндаги мекунад, барои муошират бо кӯдак ҳуқуқ дорад ва вазифадор аст дар тарбияи ӯ ва ҳалли масъалаи гирифтани таҳсилоти кӯдак иштирок намояд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Падар ё модаре, ки фарзанд бо ӯ зиндаги мекунад, набояд монеи муоширати фарзанд бо падар ё модар бошад.

2. Волидон метавонанд дар хусуси тартиби татбиқи ҳуқуқи ӯҳдадорихои худ аз ҷониби падар ё модаре, ки ҷудо зиндаги мекунад, созишномаи хатти банданд.

Агар волидон мувофиқа карда натавонанд, баҳсро суд бо талаби волидон (яке аз онҳо), бо иштироки мақоми васојату парастори, ҳал менамояд.

3. Дар сурати иҷро накардани ҳалномаи суд, нисбати падар ё модари гунаҳкор ҷораҳои пешбининамудаи қонунгузории муроғавии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ мешаванд. Ҳангоми қасдан иҷро накардани ҳалномаи суд, бо дарназардошти манфиати кӯдак ва фикру хоҳиши ӯ, суд метавонад бо талаби падар ё модаре, ки ҷудо зиндаги мекунад, дар хусуси ба ӯ додани кӯдак ҳалнома қабул намояд (Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

4. Падар ё модаре, ки аз кӯдак ҷудо зиндаги мекунад, ҳуқуқ дорад аз муассисаҳои тарбияви, табобати ва ғайра дар хусуси фарзанди худ маълумот гирад. Ин гуна маълумот он гоҳ дода намешавад, ки ба ҳаёт ва саломатии кӯдак аз тарафи падар (модар) таҳдид мавҷуд бошад. Оид ба дода нашудани маълумот ба суд шикоят кардан мумкин аст.

Моддаи 67. Ҳуқуқи бобо, биби (модаркалон), бародарону хоҳарон ва дигар хешовандон барои муошират бо кӯдак

1. Бобою биби (модаркалон), бародарону хоҳарон ва хешовандони дигар барои муошират бо кӯдак ҳуқуқ доранд.

2. Дар сурате, ки агар волидон (яке аз онҳо) барои муоширати хешовандони наздик бобою биби (модаркалон), бародару хоҳарон бо кӯдак имконият надиханд, мақоми васојату парастори метавонад волидонро (яке аз онҳоро) вазифадор созанд, ки монеи ин муошират нашаванд.

3. Агар волидон (яке аз онҳо) ба қарори мақомоти васојату парастори итоат нақунанд, бобою биби (модарқалон), бародару хоҳарон ё мақомоти васојату парастори метавонанд ҷиҳати рафъи монсаи муошират бо кӯдак ба суд бо даъво муроҷиат намоянд. Суд баҳсро бо назардошти манфиати кӯдак ва фикру хоҳиши ӯ ҳал менамояд.

Дар сурати иҷро нақардани ҳалномаи суд нисбати падар ё модари гунаҳкор чораҳои пешбининамудаи қонунгузори мурофиавии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ мешаванд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 791).

Моддаи 68. Ҳимояи ҳуқуқи волидон

1. Волидон ҳуқуқ доранд барқардонидани фарзандонашонро аз ҳар шахсе, ки бе асоси қонуни ё ҳалномаи суд онҳоро дар наздаш нигоҳ медорад, талаб намоянд. Дар сурати ба миён омадани баҳс волидон метавонанд барои ҳимояи ҳуқуқашон ба суд муроҷиат намоянд.

Ҳангоми баррасии ин талабот суд бо назардошти фикру хоҳиши кӯдак метавонад даъвои волидонро қонан нақардонад, агар ба ҳулоса ояд, ки ба волидон барқардонидани кӯдак ба манфиати кӯдак нест.

2. Агар суд муқаррар намояд, ки на волидон ва на шахсоне, ки кӯдак дар наздашон мебошад, ба тарбияи сазовори ӯ қодир нестанд, он гоҳ суд кӯдакро барои бо таълиму тарбия фаро гирифтани ба мақомоти васојату парасторӣ медиҳад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 791).

Моддаи 69. Маҳрум қардан аз ҳуқуқи падару модари

Волидон (яке аз онҳо) метавонанд аз ҳуқуқи падару модари маҳрум қарда шаванд, агар онҳо:

- аз иҷрои ўҳдадорихои падару модари, аз ҷумла додани алимент қасдан сарқашни қунанд;
- бе сабабҳои узрнок аз таваллудқона (таваллудгоҳ) ё муассисаи дигари тибби ё тарбияви, муассисаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва ё дигар муассисаҳои монанди он гирифтани фарзанди худро рад намоянд;
- аз ҳуқуқи падару модари худ суиистиқода намоянд;
- ба фарзандон муносибати бераҳмона қунанд, аз ҷумла нисбати онҳо зӯрвари чисмони ё рӯқиро раво бинанд, ба дахлнопазирии чинсии онҳо сӯиқасд намоянд;
- майзада ё напъаманди ашадди бошанд;
- бар зидди ҳаёт ва саломатии фарзандони худ ё саломатии ҳамсари худ қасдан қиноят содир қарда бошанд.

Моддаи 70. Тартиби маҳрум қардан аз ҳуқуқи падару модари

1. Маҳрум сохтан аз ҳуқуқи падару модари ба тартиби суди ба амал бароварда мешавад.

Парвандаи оид ба маҳрум қардан аз ҳуқуқи падару модари дар асоси аризаи яке аз волидон (шақсони онҳоро иваққунанда), проқурор, инқунин мақомоту муассисаҳои давлати, ки вазиқай ҳимояи ҳуқуқи кӯдақони ноқолиғ ба зиммашон гузошта шудааст (мақомоти васојату парастори, муассисаҳо барои кӯдақони ятим ва кӯдақони аз ғамқории волидон маҳруммонда ва ғайра), барраси мегардад.

2. Парвандаҳои оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модари бо иштироки прокурор ва мақомоти васоюту парастори барраси мешаванд.
3. Ҳангоми баррасии парвандаҳо дар хусуси маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модари суд масъалаи барои кӯдак ситонидани алиментро аз волидони (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари маҳрумгардиҳо ҳал мекунад.
4. Агар суд ҳангоми баррасии парвандаи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модари дар амалҳои волидон (яке аз онҳо) аломатҳои кирдори сазовори ҷазои ҷиноятиро ошкор намояд, он гоҳ суд вазифадор аст, ки дар ин хусус прокурорро огоҳ созад (Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791).

Моддаи 71. Оқибати маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модари

1. Волидоне, ки аз ҳуқуқи падару модари маҳрум карда шудаанд аз тамоми ҳуқуқҳои, ки дар асоси далели ҳешӣ бо кӯдак муайян шудаанд, аз ҷумла ҳуқуқи гирифтани таъминот (моддаи 88 ҳамин Кодекс аз кӯдаке, ки нисбати вай аз ҳуқуқи падару модари маҳрум гардидаанд, инчунин аз ҳуқуқи имтиёзоти ёрдомулӣҳои давлат, ки барои шаҳрвандони фарзанддор муқаррар шудаанд, маҳрум мегарданд.
2. Маҳрум кардани волидон аз ҳуқуқи падару модари онҳоро аз вазифаи таъмин кардани фарзандашон озод намекунад.
3. Масъалаи минбаъд якҷоя зиндаги кардани фарзандон ва волидонро (яке аз онҳоро), ки аз ҳуқуқи падару модари маҳрум шудаанд, суд мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонунҳои манзил ҳал мекунад.
4. Кӯдаке, ки нисбати ӯ волидон (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари маҳрум шудаанд, ҳуқуқи моликиятро ба манзили истиқомати, ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқомати, инчунин ҳуқуқи молумулкии дар асоси далели ҳешӣ бо волидон ва ҳешовандони дигар муайяншуда, инчунин ҳуқуқи гирифтани меросро нигоҳ медорад (Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710).
5. Дар сурати имконнопазирии ба падар ё модар додани кӯдак ё дар сурати аз ҳуқуқи волидон маҳрум шудани падару модар кӯдак ба тарбияи мақомоти васоюту парастори супорида мешавад.
6. Ба фарзандхонди гирифтани кӯдак дар сурати аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум кардани волидон (яке аз онҳо) танҳо пас аз гузаштани мӯҳлати на камтар аз шаш моҳ баъди баровардани ҳалномаи суд дар хусуси маҳрум кардани волидон (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари мумкин аст (Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791).

Моддаи 72. Барқарор намудани ҳуқуқи падару модари

1. Ҳуқуқи падару модари (яке аз онҳо) дар сурате барқарор шуда метавонад, ки агар рафтору кирдор, тарзи зиндаги ва муносибати онҳо нисбат ба тарбияи кӯдак ба тарафи мусбӣ тағйир ёфта бошад.
2. Ҳуқуқи падару модари ба тартиби суди дар асоси аризаи падар ё модари аз ҳуқуқи падару модари маҳрумгардида, бо иштироки мақомоти васоюту парастори, инчунин прокурор барқарор карда мешавад.

3. Ҳамзамон бо даъвои волидон (яке аз онҳо) дар хусуси барқарор намудани ҳуқуқи падару модари мумкин аст талаби баргардонидани кӯдак ба волидон барраси карда шавад.

4. Суд метавонад бо назардошти фикри кӯдак даъвои волидонро (яке аз онҳоро) барои барқароркунии ҳуқуқи падару модари рад кунад, агар он хилофи манфиатҳои кӯдак бошад.

Барқарор намудани ҳуқуқи падару модари нисбати кӯдаки ба синни даҳсолаги расида танҳо бо назардошти фикри ӯ мумкин аст.

Агар кӯдак фарзандхонд шуда бошад ва фарзандхонди бевътибор доништа нашуда бошад (моддаи 140 ҳамин Кодекс) барқарор намудани ҳуқуқи падару модари мумкин нест.

Моддаи 73. Гирифтани кӯдак бе маҳрум кардани волидон аз ҳуқуқи падару модари

1. Суд метавонад бо назардошти манфиати кӯдак дар бораи гирифтани кӯдак аз волидон (яке аз онҳо) бе маҳрум кардани онҳо аз ҳуқуқи падару модари (маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари) ҳалнома қабул намояд.

2. Гирифтани кӯдак бе маҳрум кардани волидон аз ҳуқуқи падару модари дар ҳолате мумкин аст, ки агар бо волидон (яке аз онҳо) гузоштани кӯдак ба сабабҳои ба онҳо вобаста набуда (дар асари ноқисии рӯҳи ё дигар бемории кӯҳна, шароити вазнин ва ғайра) барои кӯдаки ноболиғ хатарнок бошад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Гирифтани кӯдак инчунин дар ҳолате мумкин аст, ки агар гузоштани кӯдак бо волидон (яке аз онҳо) ба сабаби бадрафториашон барои кӯдак хатарнок буда, вале барои маҳрум кардани волидон (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари асоси кофи вучуд надорад. Агар волидон (яке аз онҳо) дар давоми шаш моҳи баъди аз ҷониби суд гирифтани кӯдак рафтори худро ислоҳ накунад, мақомоти васојату парастори вазифадоранд, ки дар хусуси аз ҳуқуқи падару модари маҳрум кардани ӯ даъво пешниҳод намојанд. Мақомоти васојат ва парастори ҳуқуқдоранд ба манфиати кӯдак то гузаштани ин мӯҳлат дар мавриди маҳрум кардани волидайн (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари даъво пешниҳод кунанд.

3. Даъво дар хусуси гирифтани кӯдак аз тарафи мақомоту муассисаҳои давлатие, ки қонун вазифаи ҳимояи ҳуқуқи кӯдакони ноболиғро ба зиммаашон гузоштааст (қисми 1 моддаи 70 ҳамин Кодекс), муассисаҳои тарбияви, тибби, муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳо, ҳешовандони наздики кӯдак, инчунин прокурор пешниҳод шуда метавонад.

4. Парвандаҳо оид ба маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари бо иштироқи прокурор ва мақомоти васојату парастори барраси мешаванд.

5. Ҳангоми баррасии парванда оиди маҳдуд кардан аз ҳуқуқи падару модари суд масъалаи барои кӯдак аз волидон (яке аз онҳо) ситонидани алиментро ҳал мекунад.

6. Суд вазифадор аст, ки дар мӯҳлати 3 рӯзи баъди эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи судӣ оид ба маҳдуд кардани ҳуқуқи падарию модарӣ, иқтибоси онро ба мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандии ҷои бақайдгирии давлатии таваллуди кӯдак фириштад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 74. Оқибати маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари

1. Волидоне, ки суд ҳуқуқи падару модариашонро маҳдуд кардааст, ҳуқуқи шахсан тарбия кардани кӯдак, инчунин ҳуқуқи имтиёзу ёрдампулии давлатии барои шаҳрвандони кӯдақдор муқарраргардидаро аз даст медиҳанд.

2. Аз волидон гирифтани кӯдак волидонро аз ӯҳдадории таъминоти ӯ озод намекунад.

3. Кӯдаке, ки нисбати вай ҳуқуқи волидон (яке аз онҳо) маҳдуд карда шудааст, ҳуқуқи моликияти худро ба манзили истиқомати, ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқомати, инчунин ҳуқуқи молумулкиеро, ки дар асоси далели хешӣ бо волидон ва хешовандони дигар муайян шудаанд, аз ҷумла ҳуқуқи гирифтани меросро нигоҳ медорад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

4. Кӯдаке, ки аз падару модар гирифта шудааст, барои бо таълиму тарбия фаро гирифтани ба мақомоти васоюти парасторӣ супорида мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 75. Муоширати кӯдакон бо волидоне, ки ҳуқуқашонро суд маҳдуд кардааст

Ба волидоне, ки суд ҳуқуқи падару модариашонро маҳдуд кардааст, мумкин аст барои муошират бо кӯдак иҷозат дода шавад, ба шарте, ки он ба кӯдак таъсири зарарнок надиҳад, ба ҳаёту саломатии кӯдак хатарнок набояд. Муоширати волидон бо кӯдак бо розигии мақомоти васоюти парастори ё васи (парастор) ва ё маъмурияти муассисае, ки кӯдак дар он мебошад, мумкин аст.

Моддаи 76. Бекор кардани маҳдудияти ҳуқуқи падару модари

1. Агар асосҳои барои маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари сабаб шуда, аз байн равад, суд мувофиқи даъвои волидон (яке аз онҳо) метавонад дар хусуси ба волидон (яке аз онҳо) баргардонидани кӯдак ва бекор кардани маҳдудиятҳои дар моддаи 74 хамин Кодекс пешбинӣшуда ҳалнома қабул намояд.

2. Суд бо назардошти фикру хоҳиши кӯдак метавонад даъворо қонеъ нагардонад, агар ба волидон (яке аз онҳо) баргардонидани кӯдак хилофи манфиатҳои кӯдак бошад.

Моддаи 77. Гирифтани кӯдак ҳангоми таҳдиди бевосита ба ҳаёт ё саломатии ӯ

1. Дар сурати ҷой доштани таҳдиди бевосита ба ҳаёт ё саломатии кӯдак, мақоми васоюти парастори ҳуқуқ дорад дар хусуси бетаъхир гирифтани кӯдак аз волидон (яке аз онҳо) ё дигар шахсоне, ки ӯ таҳти васоюташон мебошад, қарор қабул намояд.

2. Дар сурати бетаъхир гирифтани кӯдак мақоми васоюти парастори вазифадор аст, ки фавран прокурорро огоҳ сохта, муваққатан ҷойгир намудани кӯдакро таъмин намояд ва дар мӯҳлати ҳафт рӯзи пас аз тартиб додани санади санҷиш ва хулоса дар бораи гирифтани кӯдак бо даъвои маҳрум сохтан аз ҳуқуқи падару модари ё маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари ба суд муроҷиат намояд.

Моддаи 78. Иштироки мақомоти васоюти парастори ҳангоми дар суд барраси намудани баҳсҳои вобаста ба тарбияи кӯдакон

1. Ҳангоми дар суд барраси намудани баҳсҳои вобаста ба тарбияи кӯдакон сарфи назар аз он ки даъвои ҷимояи онҳоро ки пешниҳод кардааст, мақоми васоюти парастори бояд ҷиҳати иштирок дар баррасии парванда ҷалб карда шавад.

2. Мақоми васоюти парастори вазифадор аст шароити зиндагии кӯдак ва шахсоро (шахсоноро), ки даъвои тарбия кардани ӯро дорад, санҷиш намуда, ба суд санади санҷиш ва хулосаи ба он асосёфтаре доир ба моҳияти баҳс пешниҳод кунад.

Моддаи 79. Иҷрои ҳалномаи суд оид ба парвандаҳои вобаста ба тарбияи кӯдакон

1. Иҷрои ҳалномаҳои судҳо оид ба парвандаҳои вобаста бо тарбияи кӯдакон мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи истехсолоти иҷро аз ҷониби иҷроии суд, бо иштироки ҳатмии мақомоти васојту парастори ба амал бароварда мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

2. Иҷрои маҷбурии ҳалномаҳои вобаста бо гирифтани кӯдакон ва ба шахси (шахсони) дигар додани онҳо бояд бо иштироки ҳатмии мақоми васојт ва парастори ва шахсе (шахсоне), ки кӯдак ба ӯ дода мешавад ва дар ҳолатҳои зарури бо иштироки намојндагони мақомоти милиция ба амал бароварда мешавад.

3. Ҳангоми ғайриимкон будани иҷрои ҳалномаи суд дар мавриди ба дигар кас додани кӯдак бе расонидани зарар ба манфиати кӯдак, ӯ тибқи таъиноти суд муваққатан дар муассисаи тарбияви, муассисаи таботати, муассисаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли ё дигар муассисаи ба ин монанд ҷойгир карда шуданаш мумкин аст.

4. Агар падар ё модар (шахси дигар, ки кӯдак таҳти парастории ӯ қарор дорад) барои амали кардани ҳалномаи суд монеагӣ намојд, нисбати ӯ чораҳое, ки дар қонунгузории муруфиавии граждани пешбини гардидаанд, татбиқ карда мешаванд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

ҲАСЛИ V. ҲАДАДОРИҲОИ АЛИМЕНТДИҲИИ АЪЗОИ ОИЛА

БОБИ 13. ҲАДАДОРИИ АЛИМЕНТДИҲИИ ВОЛИДОН ВА ҲАРЗАНДОН

Моддаи 80. Ҳададорихои алиментдиҳии волидон барои таъминоти фарзандони ноболиғ

1. Волидон вазифадоранд, ки фарзандони ноболиқи худро таъмин намојанд. Тартибу шаклҳои таъминоти фарзандонро волидон мустақилона муайян намојанд.

2. Волидон ҳуқуқ доранд дар мавриди таъминоти фарзандони ноболиғи худ созишнома (созишнома дар хусуси пардохти алимент) мувофиқи боби 16 ҳамин Кодекс) банданд.

3. Агар волидон фарзандони худро таъмин накунанд, маблағ барои таъминоти онҳо (алимент) аз волидон тибқи тартиби муқаррарнамудаи суди ситонида мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

4. Ҳангоми набудани созишномаи волидон дар мавриди пардохти алимент, ҳангоми таъмин накардани фарзандони ноболиғ ва ҳангоми ба суд пешниҳод накардани даъво мақоми васојт ва парастори ҳақ дорад нисбат ба волидон (яке аз онҳо) дар хусуси ситонидани алимент барои фарзандони ноболиғ даъво пешниҳод кунад.

Моддаи 81. Андозаи алименте, ки барои кӯдакони ноболиғ тибқи тартиби суди ситонида мешавад

1. Ҳангоми мавҷуд набудани созишнома дар хусуси пардохти алимент барои фарзандони ноболиғ суд аз волидони онҳо ҳар моҳ ба андозаи зерин алимент мерӯёнанд барои як фарзанд чорьяк, барои ду фарзанд сеяк, барои се фарзанд ва зиёда аз он - нисфи музди меҳнат ва даромади дигари волидон.

2. Ҳаҷми ин саҳм бо назардошти вазъи модди ва оилавии тарафҳо ва дигар ҳолатҳои қобили тавачҷӯх аз ҷониби суд кам ё зиёд карда шуданаш мумкин аст.

3. Агар кӯдакон таҳти таъминоти пурраи давлат ё ташкилоти ҷамъияти қарор гирифта бошанд, суд ҳуқуқ дорад андозаи алиментро кам кунад ё аз пардохти он озод намояд. Маблағҳое, ки аз волидон барои таъминоти кӯдакони дар муассисаҳои кӯдакони давлати ҷойгиркардашуда пардохта мешаванд, дар ҳаҷми муқаррарнамудаи қисми якуми ҳамин модда ба ҳисобномаҳои шахсии тарбиятгирандагон дар бонкҳои амонати гузаронида мешавад.

Моддаи 82. Навъҳои музди меҳнат ва дигар даромаде, ки аз онҳо барои кӯдакони ноболиғ алимент ситонида мешавад

Навъи музди меҳнат ва (ё) дигар даромаде, ки волидон бо асъори миллий ва (ё) асъори хориҷи мегиранд ва аз онҳо барои таъминоти кӯдакони ноболиғ тибқи моддаи 81 ҳамин Кодекс бояд алимент ситонида шавад, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 83. Ба маблағи устувор ситонидани алимент барои кӯдакони ноболиғ

1. Ҳангоми набудани созишномаи волидон дар хусуси пардохти алимент ба кӯдакони ноболиғ ва дар ҳолате, ки агар падар ё модари алиментдиҳанда музди кор ва ё даромади дигари номунтазам ё тағйирёбанда дошта бошад, ё агар ин падар ё модар музди меҳнату даромади дигарро пурра ё қисман дар шакли асл (натура) ё асъори хориҷи гирад, инчунин ҳангоми нагирифтани музди меҳнат ва (ё) даромади дигар, инчунин дар ҳолатҳои дигаре, ки ситонидани алимент вобаста аз ҳиссаи музди меҳнат ва даромади дигари падар ё модар имконнопазир, мушкил ё манфиати яке аз тарафҳоро моҳиятан ҳалалдор созад, суд метавонад андозаи алименти ҳармоҳа ситонидашавандаро ба маблағи устувор ва ё ҳамзамон дар шакли ҳисса (мутобиқи моддаи 81 ҳамин Кодекс) ва бо маблағи устувор муайян намояд.

2. Андозаи маблағи устувор аз тарафи суд дар асоси имконияти нигоҳ доштани сатҳи ҳадди аксари дараҷаи пештараи таъминоти кӯдак бо назардошти вазъи моддию оилавии тарафҳо ва ҳолатҳои дигари қобили тавачҷӯх муайян карда мешавад.

3. Агар дар назди ҳар кадоме аз волидон фарзандон монда бошанд, андозаи алимент аз ҳар як падар ё модар ба падар ё модаре, ки камтар таъмин мебошад, бо маблағи устувори пули, ки онро суд мутобиқи қисми дуюми ҳамин модда муқаррар намудааст, ҳар моҳ ситонида мешавад.

Моддаи 84. Ситонидан ва истифодаи алимент барои кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд

1. Барои кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд, алимент мутобиқи моддаҳои 81-83 ҳамин Кодекс ситонида шуда, ба васии (парастори) кӯдак пардохта мешавад.

2. Алименте, ки аз волидон барои кӯдакони бе парастории волидон монда ва дар муассисаҳои дахлдори тарбияви, табобати, ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва муассисаҳои дигари ба ин монанд қарордошта ситонида мешавад, ба ҳисобномаҳои ин муассисаҳо гузаронида шуда, дар онҳо вобаста ба ҳар кӯдак алоҳида ба ҳисоб гирифта мешавад.

Муассисаҳои мазкур метавонанд ин маблағро ба бонкҳо ва муассисаҳои дигари кредити гузаронанд. Панҷоҳ фоизи даромаде, ки аз муомилоти маблағи воридгардидаи алимент ба даст меояд, барои таъминоти кӯдакон дар ин муассисаҳо истифода мешавад. Ҳангоми муассисаи мазкурро тарк кардани кӯдак, маблағи алименти барои ӯ гирифташуда ва панҷоҳ

фоизи даромад аз муомилоти он дар шӯъбаи бонки амонатгузори Чумхурии Тоҷикистон ба суратҳисоби шахсии кӯдак гузаронида мешавад.

Моддаи 85. Ҳуқуқи фарзандони болиғи ғайри қобили меҳнат ба алимент

1. Волидон вазифадоранд, ки фарзандони болиғи ғайри қобили меҳнати ба кӯмак эҳтиёҷманди худро таъмин намоянд.
2. Дар сурати мавҷуд набудани созишномаи пардохти алимент суд ҳаҷми алиментро, ки барои кӯдакони болиғи ғайри қобили меҳнат ҳар моҳ бо пули устувор ситонида мешаванд, бо назардошти вазъи моддию оилави ва дигар манфиатҳои қобили тавачҷӯҳи тарафҳо муайян менамояд.

Моддаи 86. Ҳуқуқи фарзандони болиғи таҳсилкунанда ба алимент

1. Суд метавонад барои фарзандони ба синни балоғат расида, ки донишҷӯёни таҳсили рӯзонаи муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии касбӣ мебошанд, мутаносибан то ба синни бистсолаги ва бистучорсолаги расиданашон аз волидон алимент ситонад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)), аз 26.12.2011 [№ 791](#)).
2. Андозаи алименти ҳар моҳ бо пули устувор ситонидашаванда аз тарафи суд бо назардошти вазъи моддию оилави ва манфиатҳои қобили тавачҷӯҳи тарафҳо муайян карда мешавад.

Моддаи 87. Иштироки волидон дар хароҷоти иловагии барои фарзандон

1. Дар сурати мавҷуд набудани созишнома ва дар ҳолатҳои истисноӣ (бемории вазнин, маиб шудани кӯдакони ноболиғ ё болиғи ғайри қобили меҳнати эҳтиёҷманд, зарурати пардохти маблағ ба бегонагон барои нигоҳубин ва ғайра) ҳар яке аз волидон аз ҷониби суд барои иштирок намудан дар хароҷоти иловагии вобаста ба чунин ҳолатҳо ҷалб шуданаш мумкин аст.

Тартиби иштироки ҳар кадоме аз волидонро дар хароҷоти иловагии аз тарафи суд, бо назардошти вазъи модди ва оилавии волидону фарзандон ва дигар манфиатҳои қобили тавачҷӯҳи тарафҳо бо маблағи устуворе, ки бояд ҳар моҳ пардохта мешавад, муайян мегардад.

2. Суд ҳуқуқ дорад волидонро барои иштирок намудан дар хароҷоти иловагии воқеан суратгирифта ва ҳамчунин хароҷоти иловагӣ, ки бояд дар оянда сурат гирад, вазифадор созад.

Моддаи 88. Ҷаҳддорӣ фарзандони болиғ барои нигоҳубини волидон

1. Фарзандони болиғи қобили меҳнат ҷаҳддоранд, ки волидони ғайри қобили меҳнати ба кӯмак мӯҳтоҷи худро нигоҳубин намоянд ва нисбат ба онҳо ғамхор бошанд.
2. Дар сурати набудани созишномаи пардохти алимент барои волидони ғайри қобили меҳнати мӯҳтоҷ, аз фарзандони болиғи қобили меҳнат барои онҳо ба тартиби суди алимент ситонида мешавад.
3. Андозаи алименте, ки ҳар моҳ аз ҳар фарзанд ба тартиби суди ситонида мешавад, аз тарафи суд бо назардошти вазъи модди ва оилавии волидону фарзандон ва манфиатҳои қобили тавачҷӯҳи тарафҳо бо маблағи устувор муайян карда мешавад.

4. Бо талаби ҷавобгар суд ҳангоми муайян намудани андозаи алимент ҳамаи фарзандони болиғи қобили меҳнати падар ё модари мазкурро, сарфи назар аз он, ки талабот нисбати ҳамаи фарзандон ё танҳо ба як нафар ё якчанд нафари онҳо пешниҳод гардидааст, бояд баҳисоб гирад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 791).

5. Фарзандон аз ӯҳдадорихои таъмини волидони ғайри қобили меҳнати мӯҳтоҷи худ озод буда метавонанд, агар суд муқаррар созад, ки волидон аз иҷрои вазифаҳои падарию модарии худ саркаши мекарданд.

Фарзандон аз пардохти алимент ба волидоне, ки аз ҳуқуқи падару модари маҳрум гардидаанд, озод карда мешаванд.

Моддаи 89. Иштироки фарзандони болиғ дар пардохтани хароҷоти иловагии барои волидон

1. Дар ҳолатҳое, ки фарзандони болиғ нисбати волидони ғайри қобили меҳнат ғамхори накунанд ва дар ҳолатҳои истисноӣ (бемории вазнин, маибшавии волидон, зарурати пардохти маблағи нигоҳубин барои бегонагон ва ғайра) суд метавонад фарзандони болиғи қобили меҳнатро барои иштирок намудан дар пардохтани хароҷоти иловагӣ, ки вобаста ба ин ҳолатҳо ба миён омадаанд, ҷалб намояд.

2. Андоза ва тартиби пардохти хароҷоти иловагии аз ҷониби ҳар фарзанди болиғи қобили меҳнат аз тарафи суд бо назардошти вазъи моддию оилавии волидон ва фарзандон ва манфиатҳои қобили тавачҷӯҳи тарафҳо, бо риояи қоидаҳои қисмҳои 4 ва 5 моддаи 88 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

3. Тартиби пардохти хароҷоти иловагии ва андозаи ин хароҷотро бо созишномаи тарафҳо муайян кардан мумкин аст.

БОБИ 14. ҶҲДАДОРИҲОИ АЛИМЕНТДИҲИИ ЗАНУ ШАВҲАР ВА ЗАНУ ШАВҲАРИ СОБИҚ

Моддаи 90. Вазифаи зану шавҳар дар бобати таъминоти якдигар

1. Зану шавҳар вазифадоранд якдигарро аз ҷиҳати модди дастгири намоянд.

2. Дар сурати саркаши намудан аз чунин дастгири ва набудани созишнома оид ба пардохти алимент дар байни зану шавҳар инҳо ҳуқуқ доранд аз ҳамсари худ, ки барои ин мақсад маблағи зарури дорад, ба тартиби суди пардохти алиментро талаб кунанд:

- зан ё шавҳари ғайри қобили меҳнати эҳтиёҷманд;

- зан дар давраи ҳомиладори ва дар давоми се соли пас аз таваллуди фарзанди умумӣ;

- зан ё шавҳари мӯҳтоҷе, ки фарзанди умумии маъюби то ҳаҷдаҳсола ё фарзанди умумии маъюби модарзоди гурӯҳи якумро нигоҳубин мекунад.

Моддаи 91. Ҳуқуқи зан ё шавҳари собиқ барои гирифтани алимент пас аз бекор кардани ақди никоҳ

1. Шахсони зерин ҳуқуқ доранд ба тартиби суди аз зан ё шавҳари собиқи худ, ки маблағи заруриро доранд алимент талаб кунанд:

- зани собиқ дар давраи ҳомиладори ва дар давоми се соли пас аз таваллуди фарзанди умуми;
- зан ё шавҳари собиқи мӯҳтоҷе, ки фарзанди умумии маъюби то ба синни ҳаҷдаҳсолаги расидан ва фарзанди умумии маъюби модарзоди гурӯҳи якумро нигоҳубин мекунад;
- зан ё шавҳари собиқи ғайри қобили меҳнати мӯҳтоҷе, ки қобилияти меҳнатро то бекор кардани никоҳ ё дар давоми як соли пас аз бекор кардани никоҳ аз даст додааст;
- зан ё шавҳари мӯҳтоҷе, ки на дертар аз панҷ соли пас аз лаҳзаи бекор кардани ақди никоҳ ба синни нафақа расидааст, агар зану шавҳар дар муддати панҷ сол дар ақди никоҳ буда бошанд.

2. Андозаи алимент ва тартиби ба ҳамсари собиқ пардохтани онро пас аз лаҳзаи бекор кардани никоҳ тибқи созишномаи байни зан ва шавҳари собиқ муайян кардан мумкин аст.

Моддаи 92. Андозаи алименте, ки тибқи тартиби суди барои таъминоти зану шавҳар ва зану шавҳари собиқ ситонида мешавад

Дар сурати мавҷуд набудани созишнома байни зану шавҳар (зану шавҳари собиқ) оиди пардохти алимент андозаи алименте, ки ба тартиби суди ҳар моҳ барои таъминоти зан ё шавҳар (зан ё шавҳари собиқ) ситонида мешавад, аз тарафи суд дар шакли маблағи устувор бо назардошти вазъи моддию оилавии зану шавҳар (зану шавҳари собиқ) ва манфиатҳои қобили тавачҷӯҳи тарафҳо муайян мегардад.

Моддаи 93. Аз ӯҳдадорӣ таъмини ҳамсари худ озод намудани зан (шавҳар) ё маҳдуд кардани мӯҳлати ӯҳдадори

Суд метавонад зан ё шавҳарро ҳам дар давраи никоҳ ва ҳам пас аз бекор кардани он дар ҳолатҳои зерин аз ӯҳдадорӣ таъмини ҳамсари худ озод кунад ё мӯҳлати ин ӯҳдадориро ба таври муайян маҳдуд созад:

- агар корношоямӣ зан ё шавҳари мӯҳтоҷ дар натиҷаи суиистеъмом намудан аз машруботи спиртӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо ё дигар моддаҳои мадхушкунанда ё қасдан ҷиноят содир намудани ӯ ба амал омада бошад (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#));
- агар ҳонадорӣ зану шавҳар камтар аз панҷ сол давом карда бошад;
- агар зан ё шавҳаре, ки пардохти алиментро талаб мекунад дар оила рафтори ношоиста дошта бошад.

Моддаи 94. Қатъ гардидани ҳуқуқи таъминоти ҳамдигарии зан ё шавҳар

Ҳуқуқи зан ё шавҳар барои гирифтани таъминот (алимент) аз ҳамсари худ дар мавридҳои зерин қатъ мегардад:

- агар зан ё шавҳари мӯҳтоҷи корношоям вафот кунад;
- агар шартҳое, ки мутобиқи моддаҳои 90 ва 91 ҳамин Кодекс барои гирифтани алимент асос буданд, аз миён бардошта шаванд;
- агар зан ё шавҳари мӯҳтоҷи корношоям аз нав ҳонадор шуда бошад.

БОБИ 15. ҶҲДАДОРИҲОИ АЛИМЕНТДИҲИИ АЪЗОИ ДИГАРИ ОИЛА

Моддаи 95. ҶҲдадории бародарону хоҳарон оиди таъминоти бародарону хоҳарони ноболиғ ва болиғи корношоями худ

Бародарону хоҳарони ноболиғи мӯҳточи ёри дар сурати аз волидони худ гирифта натавонистани таъминот ҳуқуқ доранд, ба тартиби суди аз бародарону хоҳарони болиғи қобили меҳнати худ, ки маблағи заруриро доранд, алимент гиранд. Чунин ҳуқуқ инчунин ба бародарону хоҳарони корношоями болиғи мӯҳточе дода мешавад, ки агар онҳо аз фарзандони болиғи худ зан ё шавҳар (зан ё шавҳари собиқ) ё волидонашон таъминотпули гирифта натавонанд.

Моддаи 96. ҶҲдадории бобою биби (модаркалон) оид ба таъминоти набераҳои худ

Набераҳои ноболиғи мӯҳточи ёри дар сурати аз волидони худ гирифта натавонистани таъминот ҳуқуқ доранд ба тартиби суди аз бобою бибии (модаркалони) худ, ки дорои маблағи зарури мебошанд, алимент гиранд.

Чунин ҳуқуқ инчунин ба наберагони корношоями болиғи мӯҳточе дода мешавад, ки агар онҳо аз ҳамсар (ҳамсари собиқ) ё волидонашон таъминот гирифта натавонанд.

Моддаи 97. ҶҲдадориҳои набера оид ба таъминоти бобою биби (модаркалон)

Бобою бибии (модаркалони) мӯҳточи корношоям дар сурати аз фарзандони болиғи қобили меҳнат ё ҳамсари (ҳамсари собиқи) худ гирифта натавонистани таъминот ҳуқуқ доранд ба тартиби суди аз наберагони болиғи қобили меҳнати худ, ки дорои маблағи зарури мебошанд, алимент талаб кунанд.

Моддаи 98. ҶҲдадории писарандар ва духтарандар оиди таъминоти падарандар ва модарандар

1. Падарандар ва модарандари корношоями мӯҳточе, ки писарандар ва духтарандари худро тарбия ва нигоҳубин кардаанд, агар онҳо аз фарзандони болиғи қобили меҳнат ё ҳамсари (ҳамсари собиқи) худ таъминот гирифта натавонанд, ҳуқуқ доранд аз писарандар ё духтарандари болиғи қобили меҳнат, ки маблағи зарури доранд, ба тартиби суди таъминот талаб намоянд.

2. Суд ҳуқуқ дорад писарандар ва духтарандарро аз вазифаи таъмин кардани падарандар ё модарандар озод кунад, агар падарандар ё модарандар онҳоро на камтар аз се сол тарбия ва таъмин карда бошанд, инчунин агар онҳо ҷҲдадориҳои худро вобаста ба тарбияи писарандар ва духтарандар номатлуб анҷом дода бошанд.

Моддаи 99. Андозаи алименте, ки барои аъзои дигари оила ба тартиби суди ситонида мешавад

1. Андоза ва тартиби пардохти алимент барои шахсоне, ки дар моддаҳои 95-98 ҳамин Кодекс зикр шудаанд, тибқи созишномаи тарафҳо муайян карда мешаванд.

2. Дар сурати мавҷуд набудани созишномаи тарафҳо андозаи алимент, ки барои таъмини аъзои оилаи дар ҳамин боб зикргардида ба тартиби суди ситонида мешавад, аз тарафи суд бо назардошти вазъи моддию оилавии пардохткунанда ва гирандаи алимент ва манфиатҳои дигари қобили таваҷҷӯҳи тарафҳо дар шакли маблағи устувори ҳар моҳ пардохтшаванда муқаррар карда мешавад.

3. Агар барои таъмини аъзои оила, ки алимент талаб мекунад, ҳамзамон якчанд нафар ўхдадор бошанд, он гоҳ суд бо назардошти вазъи моддию оилавии онҳо андозаи ишгиروي хар яки онҳоро дар иҷрои ўхдадории алиментдиҳи муайян менамояд. Бо талаби ҷавобгар суд вазифадор аст, ки ҳамаи шахсонеро ки барои пардохтани алимент ўхдадоранд, ба ҳисоб гирад, сарфи назар аз он ки даъво нисбати ҳамаи ин шахсон ё фақат як нафар ё якчанд нафари онҳо пешниҳод шудааст.

БОБИ 16. СОЗИШНОМАИ ПАРДОХТИ АЛИМЕНТ

Моддаи 100. Бастанӣ созишномаи пардохти алимент

Созишномаи пардохти алимент (андоза, шарт ва тартиби пардохти алимент) дар байни шахсе, ки алимент месупорад ва шахсе, ки онро мегирад, ва дар сурати ғайриқобили амал будани шахсе, ки вазифадор аст алимент супорад ва (ё) гирандаи алимент - дар байни намояндагони қонунии онҳо, баста мешавад. Шахсони қобилияти амалашон маҳдуд созишномаи пардохти алиментро бо розигии намояндагони қонуниашон имзо мекунад.

Моддаи 101. Шакли созишномаи пардохти алимент

1. Созишномаи пардохти алимент дар шакли хатти баста шуда, аз тарафи идораи нотариалии давлатӣ тасдиқ карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Риоя накардани шакли созишномаи пардохти алимент, ки қонун муқаррар кардааст, боиси оқибатҳое мегардад, ки меъёрҳои қонунгузорию граждани пешбини намудааст.

2. Созишномаи пардохти алимент, ки нотариат тасдиқ намудааст, дорои эътибори варақаи иҷро мебошад.

Моддаи 102. Тартиби бастан, иҷро намудан, тағйир додан, бекор кардан ва безътибор донистани созишномаи пардохти алимент

1. Бастан, иҷро намудан, тағйир додан, бекор кардан ва безътибор донистани созишномаи пардохти алимент аз рӯи меъёрҳои Кодекси гражданию Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад, ки бастан, иҷро намудан, тағйир додан, бекор кардан ва безътибор донистани аҳдҳои гражданию ҳуқуқи тавассути онҳо танзим мегарданд.

2. Созишномаи пардохти алимент хар гоҳ бо мувофиқаи тарафҳо тағйир дода ё бекор шуда метавонад. Тағйир додан ё бекор кардани созишномаи пардохти алимент ба ҳамон шакле, ки шартномаи пардохти алимент баста шудааст, бояд сурат гирад.

3. Якҷониба иҷро накардани созишномаи пардохти алимент ё якҷониба тағйир додани шартҳои он мумкин нест.

4. Дар сурати ҷидди тағйир ёфтани вазъи модди ё оилавии тарафҳо ва ҳангоми тағйир додан ё бекор кардани созишномаи пардохти алимент ба мувофиқа нарасидани тарафҳо тарафи манфиатдор ҳуқуқ дорад дар хусуси тағйир додан ё бекор кардани созишномаи пардохти алимент ба суд даъво пешниҳод кунад. Ҳангоми баррасии масъалаи тағйир додан ё бекор кардани созишномаи пардохти алимент суд ҳуқуқ дорад ҳама гуна манфиати қобили тавачҷӯҳи тарафҳоро ба инобат гирад.

Моддаи 103. Безътибор донистани созишномаи пардохти алимент, ки манфиатҳои алиментгирандаро поймол мекунад

Агар шартӣ пешбиниамудай созишномай пардохти алимент оид ба таъминоти кӯдакони ноболиғ ё аъзои болиғи ғайриқобили амали оила манфиати онҳоро поймол кунад, аз ҷумла дар ҳолатҳои риоя накардани талаботи қисми дуюми моддаи 104 ҳамин Кодекс чунин созишномаро мувофиқи талаби намояндаи қонунии кӯдаки ноболиғ ё кӯдаки аъзои болиғи ғайриқобили амали оила, инчунин мақоми васоҷу парастори ё прокурор ба тартиби суди бештӣбор доништан мумкин аст.

Моддаи 104. Андозаи алименте, ки тибқи созишномай пардохти алимент пардохта мешавад

1. Андозаи алименте, ки тибқи созишномай пардохти алимент пардохта мешавад, аз ҷониби тарафҳо дар ин созишнома муайян карда мешавад.

2. Андозаи алименте, ки мувофиқи созишномай пардохти алимент барои кӯдакони ноболиғ муқаррар карда мешавад, аз андозаи алименте, ки онҳо ҳангоми ба тартиби суди ситонидани алимент гирифта метавонистанд (моддаи 81 ҳамин Кодекс) камтар буда наметавонад.

Моддаи 105. Усул ва тартиби пардохти алимент тибқи созишномай пардохти алимент

1. Усул ва тартиби пардохти алимент тибқи созишномай пардохти алимент, тавассути ҳамин созишнома муайян карда мешавад.

2. Алимент ҳамчун ҳисса аз маош ва (ё) дигар даромади шахсе, ки бояд алимент супорад, бо маблағи устувори пули вақт-вақт ё якдафъаина, бо усули додани молу мулк ва дигар усулҳо, ки дар бораи он созиш баста шудааст, пардохта шуда метавонад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Дар созишномай пардохти алимент якҷанд усулҳои пардохти алиментро пешбини намудан мумкин аст.

Моддаи 106. Индексацияи андозаи алимент, ки тибқи созишномай пардохти алимент сурат мегирад

Индексацияи андозаи алимент, ки тибқи созишномай пардохти алимент пардохта мешавад, мувофиқи ҳамин созишнома сурат мегирад. Агар дар созишномай пардохти алимент тартиби дигари индексацияи андозаи алимент пешбини нашуда бошад, индексация мутобиқи моддаи 118 ҳамин Кодекс сурат мегирад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#), аз 19.03.2013 [№ 952](#)).

БОБИ 17. ТАРТИБИ ПАРДОХТ ВА СИТОНИДАНИ АЛИМЕНТ

Моддаи 107. Бо ҳалномаи суд ситонидани алимент

Дар сурати набудани созишномай пардохти алимент аъзои оилаи дар ҳамин фасли Кодекс зикргардида ҳуқуқ доранд, ки бо талаби ситонидани алимент ба суд муроҷиат намоянд.

Моддаи 108. Мӯҳлати муроҷиат барои гирифтани алимент

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

1. Шахсе, ки барои гирифтани алимент ҳуқуқ дорад, сарфи назар аз мӯҳлате, ки аз лаҳзаи пайдо кардани ҳуқуқи алиментгири гузаштааст, метавонад дар хусуси ситонидани алимент ба суд бо ариза мурочиат кунад.

2. Алимент барои давраи баъди мурочиат намудан ба суд муқаррар карда мешавад. Алимент барои давраи гузашта метавонад дар ҳудуди мӯҳлати сесола аз лаҳзаи мурочиат кардан ба суд ситонида шавад, агар суд муқаррар кунад, ки то мурочиат кардан ба суд барои гирифтани таъминот саъю кӯшиш карда шудааст, вале бинобар сабаби саркашии шахси алиментдиҳанда аз пардохти он, алимент гирифта нашудааст.

Моддаи 109. Муваққаттан ситонидани алимент

1. Аз рӯи парвандаҳо дар бораи ситонидани алимент суд ҳуқуқ дорад, ки то эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд дар бораи ситонидани алимент ва дар сурати барои кӯдакони ноболиғ ситонидани алимент - то қабул гардидани ҳалнома дар бораи ситонидани алимент оиди муваққаттан ситонидани алимент қарор барорад.

2. Андозаи алименти муваққатан ситонидашавандаро суд бо назардошти вазъи модди ё оилавии тарафҳо муайян менамояд. Андозаи алименти муваққатан барои таъминоти кӯдакони ноболиғ ситонидашаванда мутобиқи моддаи 81 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

Моддаи 110. Ӯҳдадорӣ маъмурияти ташкилот дар бораи доштани алимент

Маъмурияти ташкилоти ҷои кори шахсе, ки ӯҳдадор аст алимент диҳад, вазифадор мешавад, ки дар асоси созишномаи аз ҷониби нотариус тасдиқшудаи тарафҳо ё варақаи иҷро ҳар моҳ аз музди меҳнат ва (ё) даромади дигари алиментдиҳанда, ки ӯҳдадор аст алимент супорад, ё аз ҳисобномаи шахси алиментдиҳанда на дертар аз се рӯзи пас аз санаи ба алиментдиҳанда додани музди меҳнат ва (ё) даромади дигари вай алиментро нигоҳ дошта, ба шахси алиментгиранда супорад.

Моддаи 111. Нигоҳ доштани алимент дар асоси созишномаи пардохти алимент

Нигоҳ доштани алимент дар асоси созишномаи аз ҷониби нотариус тасдиқшуда оид ба пардохти алимент дар ҳолатҳое сурат мегирад, ки агар маблағи умумии нигоҳдошташаванда дар асоси созишнома ва варақаҳои иҷро аз панҷоҳ фоизи маош ва (ё) дигар даромади шахси алиментдиҳанда бештар бошад.

Моддаи 112. Ӯҳдадорӣ додани маълумот дар хусуси тағйири ҷои кори шахси алиментдиҳанда

1. Маъмурияти ташкилоте, ки бо ҳалномаи суд ё созишномаи аз ҷониби нотариат тасдиқшудаи пардохти алимент алиментро нигоҳ медошт, вазифадор аст, ки дар муддати се рӯз ба иҷроии суди маҳали иҷроӣ ҳалнома дар бораи ситонидани алимент ва ба шахси алиментгиранда дар хусуси аз кор озод шудани шахси алиментдиҳанда ва агар маълум бошад, дар хусуси ҷои нави кор ё истиқомати ӯ хабар диҳад.

2. Шахсе, ки барои додани алимент ӯҳдадор аст, бояд дар мӯҳлати муқаррарнамудаи қисми 1 ҳамин модда ба иҷроии суд ва ба алиментгиранда дар хусуси дигар шудани ҷои кор ё истиқоматаш ва дар сурати додани алимент ба кӯдакони ноболиғ инчунин дар хусуси музди кор ё даромади дигари иловагии хабар диҳад.

3. Дар сурати бо сабабҳои беасос хабар надодани маълумоти дар қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда зикргардида, шахсони мансабдор ва шахрвандони дигаре, ки дар ин кор гунаҳгоранд, мувофиқи тартиби муқаррарнамудай қонун ба ҷавобгари касида мешаванд.

Моддаи 113. Ситонидани маблағ аз ҳисоби молу мулки алиментдиҳанда ҳангоми додани алимент

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#))

1. Алимент ба андозаи муқаррарнамудай созишномаи пардохти алимент ё ҳалномаи суд, инчунин қарзи пардохти алимент аз ҳисоби музди меҳнат ва (ё) даромади дигари алиментдиҳанда ситонида мешавад, вале дар сурати кам будани музди меҳнат ва (ё) даромади дигар, алимент аз ҳисоби маблағи алиментдиҳанда, ки дар ҳисобномаҳои дар бонкҳо ё муассисаҳои дигари кредити мебошанд, инчунин аз маблағҳои тибқи қарордод дар ташкилотҳои тиҷоратию ғайритиҷорати гузошта шудаанд, ба ғайр аз қарордодҳои, ки боиси гузаштани ҳуқуқи моликият мегардад, ситонида мешавад.

Дар сурати нокифоя будани ин маблағ алимент аз ҳисоби ҳама гуна молу мулки алиментдиҳанда, ки мувофиқи қонун аз ҳисоби он маблағ ситонидан мумкин аст, ситонида мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Ситонидани алимент аз ҳисоби маблағи дар ҳисобномаҳо будаи алиментдиҳанда ва молу мулки дигари ӯ мувофиқи тартиби пешбиниамудай қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 114. Муайян намудани қарзи вобаста ба алимент

1. Алимент дар асоси созишномаи пардохти алимент ё дар асоси варақаи иҷро барои мӯҳлати гузашта то давраи се сола ситонида мешавад, ки то пешниҳоди варақаи иҷро ё созишномаи аз ҷониби нотариус тасдиқгардидаи тарафҳо барои ситонидани алимент гузаштааст.

2. Дар ҳолатҳои, ки алимент дар асоси варақаи иҷро ё созишномаи аз ҷониби нотариус тасдиқгардидаи тарафҳо оид ба ситонидани алимент бо айби шахсе, ки ӯҳдадор аст алимент супорад, пардохта нашуда бошад, алимент сарфи назар аз мӯҳлати сесолаи дар қисми 2 моддаи 108 ҳамин Кодекс муқарраргардида барои тамоми давра ситонида мешавад.

3. Андозаи қарзро иҷрочии суд дар асоси андозаи алименти бо ҳалномаи суд ё созишномаи пардохти алимент таъиншуда муайян менамояд.

4. Андозаи қарзи алименти мутобиқи моддаи 81 ҳамин Кодекс барои кӯдаки ноболиғ додашаванда бо назардошти музди воқеии меҳнат ва даромади дигари қарздор дар давоми даврае, ки алимент ситонида нашудааст, муайян карда мешавад. Агар қарздор дар ин давра қор накарда бошад ё асноди тасдиқкунандаи музди меҳнат ва даромади дигари ӯ пешниҳод нагарданд, қарз дар асоси музди миёнаи меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар лаҳзаи ситонидани қарз муайян карда мешавад.

5. Агар чунин муайянкунии қарз манфиати яке аз тарафҳоро қидди поймол кунад, тарафе, ки манфиаташ поймол шудааст, ҳуқуқ дорад ба суд муроҷиат намояд ва суд метавонад бо назардошти вазъи модди ё оилавии тарафҳо ва дигар ҳолатҳои қобили тавачҷӯх қарзро бо маблағи устувори пули муайян кунад.

6. Ҳангоми рози набудан бо муайянкунии қарзи алимент аз ҷониби иҷроии суд ҳар яке аз тарафҳо метавонад тибқи тартиби пешбининамудаи қонунгузори мурофиавии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон аз амали иҷроии суд шикоят кунад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № [791](#)).

Моддаи 115. Озод кардан аз додани қарзи алимент

1. Ҳангоми додани алимент барои кӯдакони ноболиғ бо мувофиқаи тарафҳо озод кардан аз пардохти қарз ё кам кардани он мумкин нест.

2. Суд ҳуқуқ дорад бо даъвои алиментдиҳанда ӯро пурра ё қисман аз пардохти қарзи алимент озод намояд, агар муқаррар кунад, ки қарз бо сабаби бемории ин шахс ё бо дигар сабабҳои узрнок пардохта нашудааст ва вазъи моддию оилавии ӯ имконият намедихад, ки қарзашро пӯшонад.

Моддаи 116. Масъулият барои сари вақт напардохтани алимент

1. Ҳангоми ба миён омадани қарз бо гуноҳи шахсе, ки ӯҳдадор аст тибқи созишномаи пардохти алимент супорад, шахси гунаҳгор мувофиқи тартиби пешбининамудаи ҳамин созишнома ҷавобгар мебошад.

2. Ҳангоми ба миён омадани қарз бо гуноҳи шахсе, ки тибқи ҳалномаи суд бояд алимент супорад, шахси гунаҳгор ба алиментгиранда аз маблағи напардохтаи алимент барои ҳар рӯзи гузаронидашуда дар ҳаҷми 0,1 фоиз ҷаримаи аҳдшикани месупорад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № [791](#)).

Алиментгиранда инчунин ҳуқуқ дорад аз гунаҳгоре, ки ба пардохти алимент ӯҳдадор аст, барои сари вақт напардохтани алимент тамоми зарареро, ки вобаста ба сари вақт анҷом надодани ӯҳдадориҳои пардохти алимент дар қисми ҷаримаи аҳдшикани расонида шудааст, ситонад.

Моддаи 117. Нораво будани ба ҳисоб гирифтани ва пас талаб карда руёнидани алимент

1. Пардохтҳои алименти аз ҳисоби талаботи дигари мутақобила сурат гирифта наметавонад.

2. Пас талаб карда гирифтани маблағи пардохташудаи алимент, мумкин намебошад ба истиснои ҳолатҳои зерин:

- бекор кардани ҳалномаи суд ба сабаби маълумоти бардурӯғ ё асноди қалбакиро пешниҳод кардани шахси алиментгиранда (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № [791](#));

- безътибор дониستاني созишномаи пардохти алимент дар сурати бо роҳи фиреб, таҳдид ё зӯроварии алиментгиранда ба имзо расонидани он;

- бо ҳукми суд опкор гардидани далели сохтакории ҳалномаи, созишномаи пардохти алимент ё варақаи иҷро, ки дар асоси онҳо алимент пардохта шудааст.

3. Агар кирдори дар қисми 2 ҳамин модда зикргардида аз ҷониби намояндаи кӯдаки ноболиғ ё аъзои болиғи ғайри қобили амали алиментгиранда содир шуда бошад, алимент пас талаб карда гирифта намешавад ва маблағи пардохташудаи алимент тибқи даъвои шахси барои пардохти алимент ӯҳдадоршуда аз намояндаи гунаҳгор ситонида мешавад.

Моддаи 118. Индексацияи пардохтҳои алимент

1. Маблағи алименти бо ҳалномаи суд дар шакли пули устувор ситонидашаванда аз чониби маъмурияти ташкилоти маҳали нигоҳ доштани алимент мутаносибан бо зиёдшавии андозаи ҳадди ақалли музди меҳнати тибқи қонун муқарраргардида индексация карда мешавад.

2. Ба мақсади индексатсияи пардохти алимент суд метавонад андозаи алиментро бо маблағи устувори пули, ки ба андозаи муайяни ҳадди ақали музди меҳнат мувофиқ аст, муқаррар намояд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 119. Пардохти алимент дар сурати барои суқунати доими ба давлати дигар рафтани алиментдиҳанда

1. Шахсоне, ки барои суқунати доими ба давлате мераванд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон бо он шартномаи байналмилалӣ пешбиниқунандаи эътирофи мутақобила ва иҷрои ҳалномаҳои судро дар хусуси ситонидани алимент ба имзо нарасонидааст, вазифадоранд бо аъзои оилаашон дар бораи пардохти алимент созишномаи хатти ба имзо расонанд ва он бояд аз чониби нотариус тасдиқ арда шавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

2. Дар сурати ҳосил нашудани мувофиқа, шахси манфиатдор ҳуқуқ дорад ба суд мурочиат карда, дар шакли маблағи устувор муайян намудани алимент ва пардохти яквқтаи алимент ё ба ҳисоби маблағи алимент додани молу мулки мушаххас ё бо тариқи дигар додани алиментро талаб намояд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

Моддаи 120. Тағйир додани андозаи алименти муқаррарнамудаи суд ва озод кардан аз додани алимент

1. Агар ҳангоми набудани созишномаи тарафҳо оид ба пардохти алимент баъди тибқи тартиби суди муқаррар намудани андозаи алимент вазъи модди ва оилавии алиментдиҳанда ё алиментгиранда тағйир ёфта бошад, суд ҳуқуқ дорад бо талаби ҳар яки онҳо андозаи муқарраргардидаи алиментро кам кунад ё алиментдиҳандаро аз додани он озод намояд. Ҳангоми тағйир додани андозаи алимент ё озод кардан аз додани он суд метавонад инчунин ҳар гуна манфиати дигари қобили тавачҷӯхи тарафҳоро ба инобат гирад.

2. Агар муқаррар гардад, ки шахси ба балоғатрасидаи қобили амал нисбати шахси барои додани алимент ўҳдадоршуда қасдан ҷиноят содир кардааст ё ҳангоми рафтори ношоистаи аъзои болиғи қобили амал дар оила суд метавонад ситонидани алиментро барои шахси болиғи қобили амал рад намояд.

Моддаи 121. Қатъ гардидани ўҳдадорихои алимент

1. Ўҳдадорихои алименти, ки тибқи созишномаи пардохти алимент муқаррар карда шудаанд, бо ғавти яке аз тарафҳо, гузашти мўҳлати амали ҳамин созишнома ё тибқи дигар асосҳои пешбининамудаи ҳамин созишнома қатъ мегарданд.

2. Пардохти алименти тибқи тартиби суди ситонидашаванда дар ҳолатҳои зерин қатъ мегардад:

- дар сурати ба балоғат расидани кўдак ё дар ҳолати то ба балоғат расиданашон қобили амал ҳисоб шудани кўдакони ноболиғ;

- баъди фарзандхонди шудани кўдаке, ки барои таъминоти ў алимент ситонида мешуд;

- пас аз таҳсилро дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ё олии касбӣ хатм кардани кӯдакони ба балоғатрасида ё ба синну соли дар моддаи 86 ҳамин Кодекс муқарраргардида расидани онҳо (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#));

- ҳангоми аз ҷониби суд эътироф гардидани барқарор шудани қобилияти меҳнати ё қатъи мӯҳтоҷии алиментгиранда;

- дар сурати аз нав никоҳ кардани зан ё шавҳари собиқи мӯҳтоҷи корнопоёми алиментгиранда (моддаи 94 ҳамин Кодекс) (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#));

- вафот кардани шахси алиментгиранда ё шахсе, ки ба додани алимент ӯҳдадор аст.

ФАСЛИ VI. ШАКЛҲОИ ТАРБИЯИ КӯДАКОНЕ, КИ БЕ ПАРАСТОРИИ ВОЛИДОН МОНДААНД

БОБИ 18. ОШКОР ВА ҚОБАҚОКУНИИ КӯДАКОНЕ, КИ БЕ ПАРАСТОРИИ ВОЛИДОН МОНДААНД

Моддаи 122. Ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд

1. Ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдакон дар ҳолатҳои фавти волидон, аз ҳуқуқи падару модари маҳрум кардани онҳо, маҳлуд кардани ҳуқуқи падару модари, ғайри қобили амал эътироф шудани онҳо, бемори ва муддати тӯлони ғайриҳозир будани волидон, саркашии волидон аз тарбияи фарзандон ё аз ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои онҳо, аз ҷумла ҳангоми аз ҷониби волидон рад кардани гирифтани кӯдакони худ аз муассисаҳои тарбияви, муассисаҳои таъбири ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд, инчунин ҳолатҳои дигари набудани парастории волидон, ба зимаи мақомоти васоюту парастори гузошта мешавад.

Мақомоти васоюту парастори кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд, ошкор намуда, баҳисобгирии онҳо ва бо назардошти ҳолатҳои мушаххаси маҳрум шудан аз парастории волидон усули қобалоқозии кӯдакони бе парастории волидон мондаро (моддаи 124 ҳамин Кодекс) интиҳоб менамоянд ва ҳамчунин назорати минбаъдаи шароити таъминот, тарбия ва таълими онҳоро амали менамоянд.

Ба ғайр аз мақомоти васоюту парастори ба дигар шахсони ҳуқуқи ва воқеи барои ошкор намудан ва қобалоқозии кӯдакони бе парастории волидон монда, иҷозат дода намешавад.

2. Мақомоти васоюту парастори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мебошанд. Масъалаҳои ташкил ва фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроияи маҳалли барои амали намудани васоюту парастории кӯдакони бе парастории волидон монда аз ҷониби мақомоти зикргардида, тибқи тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ", Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак" ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)), аз 26.12.2011 [№ 791](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Моддаи 123. Ошкоркуни ва баҳисобгирии кӯдакони бе парастории волидон монда

1. Шахсони мансабдори муассисаҳо (муассисаҳои таълимии томақтаби, муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ, муассисаҳои таъбири ва дигар муассисаҳо) ва дигар шахрвандоне, ки оид ба кӯдакони дар қисми 1 моддаи 122 ҳамин Кодекс зикргардида

маълумот доранд, ўхдадоранд ба мақомоти васојату парастории маҳали воқеии зисти кӯдакон хабар диҳанд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Мақоми васојату парастори дар мӯҳлати се рӯз аз лаҳзаи гирифтани чунин хабар ўхдадор аст шароити зисти кӯдакро санчида, дар сурати муқаррар намудани далели аз парастории волидон ё ҳешу ақрабо маҳрум будани ӯ, то ҳал гардидани масъалаи чобачокунии кӯдак ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои ӯро таъмин намояд.

2. Роҳбарони муассисаҳои тарбияви, муассисаҳои табоботи, муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд, ки дар онҳо кӯдакони бе парастории волидон монда ҷойгир карда шудаанд, вазифадоранд дар мӯҳлати ҳафт рӯз аз рӯзи барояшон аён гардидани он, ки кӯдак метавонад барои тарбия ба оила супурда шавад, дар ин бора ба мақоми васојату парастории маҳали ҷойгиршавии муассисаи мазкур хабар диҳанд.

3. Барои иҷро накардани ўхдадориҳои пешбиниамудаи қисми 2 ҳамин модда, барои дидаю доништа пешниҳод намудани маълумоти бардурӯғ, инчунин барои дигар кирдоре, ки чиҳати пинҳон кардани кӯдак аз супоридан ба тарбияи оила нигаронида шудааст, роҳбарони муассисаҳои дар қисми 2 ҳамин модда зикргардида ва мақомоти васојату парастори тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун ба ҷавобгари қашида мешаванд.

4. [Тартиби](#) ошкоркунӣ ва баҳисобгирии кӯдаконе, ки бе парастории падару модар мондаанд, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

Моддаи 124. Чобачокунии кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд

1. Кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд, бояд барои тарбия ба оила (барои фарзандхонди), таҳти васојат (парастори) супурда шаванд ва дар сурати мавҷуд набудани чунин имконият тибқи шартнома барои тарбия ба оилаҳои (мураббии) парастор дода шаванд ё дар муассисаҳои кӯдакони یتим ё ҳар навъи муассисаҳо барои кӯдакони бе парастории волидон монда (муассисаҳои тарбияви, муассисаҳои табоботи, ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд) ҷойгир карда шаванд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

Ҳангоми чобачо намудани кӯдак бояд баромади этникии кӯдак, мансубияти мазҳаби ва фарҳанги, забони модари, имконияти таъмини идомати тарбия ва таълим ба назар гирифта шавад.

2. То лаҳзаи дар оила ё дар муассисаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида чобачокунии кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд, иҷрои вазифаи васи (парастор) муваққатан ба зиммаи мақоми васојату парастори гузошта мешавад.

БОБИ 19. ФАРЗАНДХОНДИ

Моддаи 125. Кӯдаконе, ки онҳоро ба фарзандхондӣ қабул кардан мумкин аст

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

1. Фарзандхондӣ шакли афзалиятноки чобачокунии кӯдакони бепарастории падару модармонда мебошад.

2. Фарзандхондӣ нисбати кӯдакони ноболиғ танҳо ба манфиати онҳо бо риояи талаботи моддаи 124 Кодекси мазкур, ҳамчунин бо дарназардошти имконияти инкишофи пурраи ҷисмонӣ, рӯҳӣ, маънавӣ ва ахлоқии кӯдак иҷозат дода мешавад.

3. Фарзандхондӣ бародарону хоҳарон аз ҷониби шахсони гуногун, ба истиснои ҳолатҳое, ки фарзандхондӣ ба манфиати кӯдак мебошад, иҷозат дода намешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 126. Тартиби ба фарзандхонди қабул кардан

1. Фарзандхонди дар асоси аризаи шахсоне (шахсе), ки кӯдакро ба фарзанди қабул кардан мехоҳанд, аз тарафи суд расми карда мешавад. Парвандаҳои фарзандхондиро суд ба тартиби муурофияи махсус барраси менамояд.

Парвандаҳои фарзандхонди дар суд бо иштироки мақомоти васоюту парастори ва прокурор барраси мегардад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

2. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо интиҳоби худ ба суди маҳали истиқомати кӯдаки ба фарзандхонди қабулшаванда ё ба суди маҳали истиқомати худ барои ба фарзандхонди гирифтани кӯдак ариза медиҳанд.

3. То аризаи фарзандхондиро барраси намудани суд мақомоти васоюту парастори вазифадоранд шароити зиндагии шахсоро, ки хоҳиши ба фарзандхонди қабул кардани кӯдакро дорад, санҷида, муайян кунанд, ки фарзандхонди ба манфиати кӯдак аст ё не, оё барои фарзанд хондан монеае ҳаст, инчунин муносибати кӯдак ба фарзандхонди ва фикри ӯро барои ба фарзандхонди қабул шуданаш муайян намуда, хулосаҳояшонро дар хусуси имконияти фарзандхонди ба суд пешниҳод намоянд.

Мақомоти васоюту парасторӣ вазифадоранд ба шахсоне (шахсе), ки кӯдакро ба фарзандхондӣ қабул мекунанд, дар бораи саломатии кӯдак маълумот диҳанд (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

4. Тартиби пешниҳоди хулосаи мақомоти васоюту парасторӣ ва номгӯи маълумоти онро Низомнома дар бораи мақомоти васоюту парасторӣ муайян мекунад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

5. Ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои фарзандхонда ва фарзандхондишуда аз лаҳзаи эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд дар бораи фарзандхонди оғоз меёбад.

Фарзандхонд шудани кӯдак бояд мувофиқи тартибе, ки барои сабти асноди ҳолати шаҳрванди муқаррар гардидааст, дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди ба қайди давлати гирифта шавад.

Суд вазифадор аст, ки дар давоми се рӯзи баъди эътибори қонуни пайдо кардани ҳалнома дар бораи фарзандхонди ба мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрвандии маҳалли қабули ҳалнома иқтибоси ин ҳалномаро фириштад.

Моддаи 126(1). Манъ будани ғайриқонунии миёнаравӣ дар фарзандхондӣ кӯдак

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

1. Фаъолияти миёнаравӣ оид ба фарзандхондӣ кӯдак, яъне тамоми фаъолияти шахсони дигар бо мақсади интиҳоб кардан ва додани кӯдак барои фарзандхондӣ аз ном ва ба манфиати шахсоне, ки хоҳиши ба фарзандхондӣ гирифтани кӯдакро доранд, манъ мебошад.

2. Фаъолияти мақомоти васоюту парасторӣ оид ба иҷрои ӯҳдадориҳои ба зиммаашон гузошташуда, барои ошкоркунӣ ва ҷобачокунӣ кӯдакони бе парастории падару модармонда фаъолияти миёнаравӣ ба ҳисоб намеравад ва мақсади ба даст даровардани ғоидаро надорад.

3. Ҷавобгарӣ барои фаъолияти миёнаравӣ тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 127. Шахсоне, ки ҳуқуқи ба фарзандхондӣ қабул карданро доранд

1. Ба фарзандхондӣ қабул кардан танҳо аз тарафи шахрвандони ба балоғатрасидаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба истиснои шахсони зерин сурат мегирад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)):

- шахсоне, ки ҷои муайяни истиқомат надоранд;

- шахсоне, ки ҳангоми фарзандхондӣ барои содир кардани ҷинояти қасдона доғи судӣ доранд;

- шахсоне, ки суд барои содир намудани ҷиноят нисбати онҳо ҷорай маҷбурии дорой хусусияти тиббӣ таъин кардааст (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#));

- шахсоне, ки суд онҳоро ғайриқобили амал ё қобилияти амалашон маҳдуд эътироф намудааст;

- зану шавҳаре, ки суд яке аз онҳоро ғайриқобили амал ё қобилияти амалаш маҳдуд эътироф намудааст;

- шахсоне, ки суд онҳоро аз ҳуқуқи волидон маҳрум сохтааст ё ҳуқуқи волидонро маҳдуд кардааст;

- шахсоне, ки ба сабаби иҷрои ғайриқаноатбахши ӯҳдадориҳои бо қонун ба зиммаашон гузошташуда аз вазифаи васи ё парастори дур карда шудаанд;

- шахсоне, ки қаблан фарзандхонд доштанду вале фарзандхондӣ бо гуноҳи онҳо аз ҷониби суд бекор карда шудааст;

- шахсоне, ки аз сабаби бемори наметавонанд ҳуқуқи волидонро амали намоянд. Номгуи бемориҳое, ки дар сурати мубтало будан ба онҳо шахс наметавонад кӯдакро ба фарзандхондӣ қабул кунад, тахти васоюту (парасторӣ) гирад, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

2. Муқаррароти сархати якуми қисми 1 ҳамин модда нисбат ба падарандар ва модарандар татбиқ намегардад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

3. Шахсоне, ки байни худ никоҳ надоранд, наметавонанд ҳамон як кӯдакро муштарақан ба фарзандхондӣ қабул кунанд.

Моддаи 128. Фарқияти синну соли шахси ба фарзандхонди қабулқунанда ва фарзандхондшаванда

1. Фарқияти синну соли шахси ба фарзандхонди қабулқунанда, ки оиладор нест ва фарзандхондшаванда бояд аз ҳабдаҳ сол кам набошад (Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 [№ 613](#)).
2. Дар сурати ба фарзандхонди қабул кардани кӯдак аз ҷониби падарандар (модарандар) фарқияти синну соли дар қисми 1 ҳамин модда муқарраргардида зарур нест.

Моддаи 129. Розигии волидон барои фарзандхондии кӯдак

1. Барои фарзандхондии кӯдак розигии волидони кӯдак зарур аст. Дар сурати фарзандхондии кӯдаки волидони ноболиғи ба синни ҳабдаҳсолагӣ нарасида инчунин розигии волидон, васиён ва парасторони онҳо ва дар сурати набудани волидон ё васиён (парасторон) розигии мақоми васоятӣ парастори зарур аст (Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 [№ 613](#)).

Розигии волидон барои фарзандхондии кӯдаконашон бояд дар аризаи тасдиқнамудаи нотариат ё маъмурияти муассисае, ки кӯдаки бе парастории волидон монда дар он қарор дорад, мақоми васоятӣ парастории маҳалли фарзандхонди сурат мегирад ё маҳалли истиқомати волидон ифода ёбад ё бевосита дар суд хангоми фарзандхонди баён карда шавад.

2. Волидон ҳуқуқ доранд розигии додаи худро дар бораи ба фарзандхонди додани кӯдакони то баровардани ҳалномаи суд оид ба фарзандхонии бозпас талаб кунанд.
3. Волидон метавонанд барои фарзандхондии кӯдак ба шахси мушаххас ё бе зикр кардани шахси мушаххас розигии диҳанд. Мақомоти васоятӣ парастори дар мавриди мутобиқати фарзандхонди ба манфиати кӯдак ҳулосаи худро ба суд пешниҳод менамоянд. Дар сурати аз ҷониби падарандари (модарандари) кӯдак ба фарзандхонди қабул кардани ӯ чунин ҳулоса талаб карда намешавад.

Моддаи 130. Фарзандхондии кӯдак бе розигии волидон

Дар ҳолатҳои зерин розигии волидон барои фарзандхондии кӯдак талаб карда намешавад, агар:

- онҳо маълум набошанд ё суд онҳоро бедарак ғойбшуда эътироф намояд;
- суд онҳоро ғайри қобили амал эътироф карда бошад;
- суд онҳоро аз ҳуқуқи волидон маҳрум сохта бошад (бо риояи талаботи қисми 6 моддаи 71 ҳамин Кодекс);
- бо сабабҳои, ки суд беасос эътироф намудааст, онҳо зиёда аз шап моҳ бо кӯдак якҷоя зиндаги накарда, аз тарбия ва таъминоти ӯ саркаши карда бошанд.

Моддаи 131. Розигии васиён (парасторон), роҳбарони муассисаҳои, ки кӯдакони бепарастормонда дар онҳо қарор доранд, барои фарзандхонди

1. Барои фарзандхондии кӯдаконе, ки таҳти васоят (парастори) қарор доранд, розигии ҳатти васии (парастори) онҳо зарур аст.

Барои фарзандхондии кӯдаконе, ки бе парастории волидон монда, дар муассисаҳои дахлдори тарбиявӣ тиббӣ, муассисаҳои ҳифзи иҷтимоӣ аҳоли ва муассисаҳои дигари ба ин монанд қарор доранд, розигии ҳагтии роҳбари ин муассиса зарур аст.

2. Суд ҳуқуқ дорад ба манфиати кӯдак бе розигии шахсони дар қисми 1 ҳамин модда тазакурёфта дар хусуси фарзандхонди ҳалнома қабул намояд.

Моддаи 132. Фикри кӯдаки фарзандхондшуда оиди фарзандхондшави

1. Барои фарзандхонди намудани кӯдаке, ки ба синни даҳсолаги расидааст, фаҳмидани фикри ӯ лозим аст.

2. Агар кӯдак то додани ариза дар бораи фарзандхонд шуданаш дар оилаи шахси ӯро ба фарзандхонди гиранда зиндаги карда, ӯро падар ё модари худ шуморад, фарзандхонди метавонад ба таври истисно, бе назардошти фикри фарзандхондшаванда сурат гирад.

Моддаи 133. Розигии ҳамсари шахсе, ки кӯдакро ба фарзандхонди мегирад

1. Ҳангоми кӯдакро ба фарзандхонди қабул кардани яке аз ҳамсарон, агар кӯдакро зану шавҳар якҷоя ба фарзандхонди қабул накунанд, розигии ҳамсари дигар зарур аст.

2. Агар зану шавҳар муносибатҳои оилавино қатъ намуда, зиёда аз як сол ҳамроҳ зиндаги накунанд ва ҷои истиқомати ҳамсари дигар маълум набошад, розигии ӯ барои фарзандхонди зарур нест.

Моддаи 134. Ном, номи падар ва насаби кӯдаки фарзандхондшуда

1. Ном, номи падар ва насаби кӯдаки фарзандхондшуда нигоҳ дошта мешавад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

2. Бо хоҳиши шахси фарзандхонда ба фарзандхондшуда фамилияи фарзандхонда, инчунин номе, ки фарзандхонда додааст, гузошта мешавад. Ба кӯдаки фарзандхондшуда номи марди фарзандхондкарда, ҳамчун насаб гузошта мешавад, агар шахси фарзандхондкарда ҷинси зан бошад ба кӯдаки фарзандхондшуда номи касе, ки зан ӯро ба сифати падари кӯдаки фарзандхондшуда зикр намудааст, гузошта мешавад. Агар насаби зану шавҳари фарзандхондкарда гуногун бошад, бо мувофиқаи фарзандхондкардагон ба кӯдаки ба фарзандхонди гирифташпон насаби яке аз онҳо ё ба тартиби пешбининамудаи моддаи 58 ҳамин Кодекс насаб дода мешавад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

3. Ҳангоми кӯдакро ба фарзандхонди қабул кардани зан (мард), ки дар ақди никоҳ нест, бо хоҳиши ӯ насаб ва номи падар (модар), инчунин номи падари (модари) кӯдаки фарзандхондшуда дар китоби сабти таваллуд бо нишондоди ин шахс (фарзандхонда) навишта мешавад.

4. Тағйир додани насаб, ном ва номи падари кӯдаки фарзандхондшуда ба синни даҳсолаги расида, ба истиснои ҳолатҳои дар қисми 2 моддаи 132 ҳамин Кодекс пешбинигардида, танҳо бо розигии ӯ мумкин аст.

5. Дар бораи тағйир додани насаб, ном ва номи падари фарзандхондшаванда дар ҳалномаи суд оид ба фарзандхонди зикр карда мешавад.

Моддаи 135. Тағйир додани сана ва маҳалли таваллуди кӯдаки фарзандхондшаванда

(Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#))

1. Барои таъмини сирри фарзандхондӣ бо хоҳиши

фарзандхондкунандагон сана ва маҳалли таваллуди кӯдаки фарзандхондшаванда метавонанд тағйир дода шаванд. Тағйир додани санаи таваллуди кӯдак танҳо дар сурати фарзандхонд кардани кӯдаки навзод (то яксола) ва ба муддати на зиёда аз се моҳ иҷозат дода мешавад.

2. Оид ба тағйир додани сана ва маҳалли таваллуди кӯдаки фарзандхондшуда дар ҳалномаи суд дар бораи фарзандхондии кӯдак зикр карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

Моддаи 136. Сабти номи шахсони фарзандхондкарда ҳамчун волидони кӯдаки фарзандхондшуда

1. Бо хоҳиши шахсони фарзандхондкарда суд метавонад оиди дар дафтари сабти таваллуд ҳамчун волидони кӯдаки фарзандхондшуда сабт намудани номи онҳо ҳалнома қабул намояд.

2. Барои чунин сабт нисбати кӯдаки фарзандхондшуда ба синни даҳсолаги расида, ба истисноӣ ҳолатҳои пешбинишудаи қисми 2 моддаи 32 ҳамин Кодекс, розигии кӯдак зарур аст.

3. Дар хусуси зарурати чунин сабт дар ҳалномаи суд дар бораи фарзандхонди нишон дода мешавад.

Моддаи 137. Оқибатҳои ҳуқуқии фарзандхондии кӯдак

1. Кӯдакони фарзандхондшуда ва авлоди онҳо нисбат ба фарзандхондагон ва хешовандонашон, фарзандхондагон ва хешовандони онҳо, нисбати фарзандхондшудагон ва авлоди онҳо дар ҳуқуқи ўҳдадорихоӣ моли мулки ва ғайримолумулкии шахси аз рӯи аслу насаб ба хешовандон баробар карда мешаванд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

2. Кӯдакони фарзандхондшуда нисбати волидони худ ва хешовандони онҳо ҳуқуқи ғайримолумулкии ва моли мулкии шахси аз даст дода, аз ўҳдадорихоӣ нисбати онҳо озод мешаванд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

3. Ҳангоми ба фарзандхонди қабул кардани кӯдак аз тарафи як шахс, агар фарзандхондкунанда мард бошад, ҳуқуқҳои ғайримолумулки ва амволии шахси ва ўҳдадорихоӣ бо хоҳиши модар ва агар фарзандхондкунанда зан бошад бо хоҳиши падар нигоҳ дошта шуда метавонад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).

4. Агар яке аз волидон вафот карда бошад, он гоҳ бо хоҳиши волидони вафоткарда (бобою бибии кӯдак) ҳуқуқи ўҳдадори нисбат ба хешовандони волиди вафоткарда метавонанд нигоҳ дошта шаванд, агар инро манфиати кӯдак талаб кунад. Ҳуқуқи волидони падар ё модари фавтида барои муошират бо кӯдаки фарзандхондшуда мутобики моддаи 67 ҳамин Кодекс амали мегардад.

5. Дар хусуси нигоҳ доштани муносибатҳои кӯдаки фарзандхондшуда бо яке аз волидон ё бо хешовандони падар ё модари вафоткарда дар ҳалномаи суд оид ба фарзандхонди зикр карда мешавад.

6. Оқибати ҳуқуқии ба фарзандхонди гирифтани кӯдак, ки дар қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда пешбини шудааст, сарфи назар аз сабти фарзандхондкардагон ба сифати волидон дар санади сабти таваллуди кӯдак фаро мерасад.

Моддаи 138. Нигоҳ доштани ҳуқуқи кӯдаки фарзандхондашуда ба нафақа ва ёрдампули

Кӯдаке, ки дар вақти ба фарзандхонди гирифта шуданаш бинобар вафоти волидонаш ба нафақаю ёрдампули ҳуқуқ дорад, ин ҳуқуқро дар сурати ба фарзандхонди қабул шуданаш низ нигоҳ медорад.

Моддаи 139. Сирри фарзандхондии кӯдак

(Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#))

1. Сирри фарзандхондии кӯдакро қонун муҳофизат мекунад. Судяҳое, ки дар бораи фарзандхонди ҳалнома қабул кардаанд ё шахсони мансабдоре, ки сабти давлатии онро анҷом додаанд, инчунин шахсоне, ки ба ҳар тариқи дигар аз фарзандхонди огоҳанд, бояд сирри фарзандхондиرو нигоҳдоранд.

2. Шахсони дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида, ки сирри фарзандхондии кӯдакро бар хилофи иродаи фарзандхондагон фош кардаанд, ба тартиби муқаррарнамудаи қонун ба ҷавобгари қашида мешаванд (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

Моддаи 140. Бекор кардани фарзандхондии кӯдак

1. Фарзандхондии кӯдак ба тартиби суди бекор карда мешавад.
2. Парванда оид ба бекор кардани фарзандхондии кӯдак бо иштироқи мақоми васоияту парастори, инчунин прокурор барраси мешавад.
3. Фарзандхонди аз рӯзи эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд дар бораи бекор кардани фарзандхондии кӯдак қатъ мегардад.

Суд вазифадор аст дар давоми се рӯзи пас аз эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд дар мавриди бекор кардани фарзандхондии кӯдак иқтибоси ин ҳалномаи судро ба мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрвандии маҳалли бақайдгирии давлатии фарзандхонди фириштад.

Моддаи 141. Асосҳо барои бекор кардани фарзандхондии кӯдак

1. Фарзандхондии кӯдак дар мавридҳое бекор карда шуда метавонад, ки агар фарзандхондкардагон аз иҷрои вазифаҳои ба зиммашон гузошташудаи падару модари саркаши кунанд, аз ҳуқуқи падару модарии худ сӯиистифода намоянд, бо кӯдакони фарзандхондкардашон муносибати бераҳмона дошта, майзада ё напъаманди ашадди бошанд.
2. Суд ҳуқуқ дорад бо назардошти манфиат ва фикри кӯдак фарзандхондиرو бо сабабҳои дигар низ бекор кунад.

Моддаи 142. Шахсоне, ки ҳуқуқи талаби бекор кардани фарзандхондии кӯдакро доранд

Хукуки талаби бекор намудани фарзандхонджуни кӯдакро падару модари ҳақиқии кӯдаки фарзандхондшуда, фарзандхондкардагони (яке аз онҳо) кӯдакони фарзандхондшуда, ки ба синни чордаҳсолаги расидаанд, мақоми васоюту парастори, инчунин прокурор доро мебошанд.

Моддаи 143. Оқибати бекор кардани фарзандхондии кӯдак

1. Дар сурати фарзандхондиро бекор кардани суд ҳукуку ӯҳдадориҳои байни фарзандхондшуда ва фарзандхондаю хешовандонаш қатъ гардида, ҳукуку ӯҳдадориҳои байни кӯдак ва волидону хешовандонаш барқарор карда мешаванд, агар инро манфиати кӯдак тақозо кунад.

2. Дар сурати бекор кардани фарзандхонди, кӯдак бо ҳалномаи суд ба волидонаш супурда мешавад. Дар сурати набудани волидон, инчунин агар ба волидон супурдани кӯдак ҳилофи манфиати ӯ бошад, кӯдак ба таълиму тарбия фаро гирифта ба мақомоти васоюту парастори дода мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

3. Суд ҳамчунин масъалаи нигоҳ доштан ё надоштани ном, номи падар ва насаби кӯдакро, ки бо сабаби фарзандхонди ба ӯ дода шудаанд, ҳал менамояд. Дигар кардани ном, насаб ё номи падари кӯдаки ба синни даҳсолаги расида танҳо бо розигии ӯ мумкин аст (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

4. Суд бо назардошти манфиати кӯдак, ҳукук дорад фарзандхондкардагони собиқро ӯҳдадор созад, ки ба андозаи муқаррарнамудаи моддаҳои 81 ва 83 ҳамин Кодекс барои таъминоти кӯдак маблағ пардозанд.

Моддаи 144. Номумкинии бекор кардани фарзандхонди баъди ба ба балоғат расидани кӯдаки фарзандхондшуда

Бекор кардани фарзандхондии кӯдак мумкин нест, агар кӯдаки фарзандхондшуда то лаҳзаи пешниҳоди талаби бекор кардани фарзандхонди ба балоғат расида бошад, ба истиснои ҳолатҳои, ки ба ин гуна бекоркуни розигии байни шахси фарзандхондкарда ва кӯдаки фарзандхондшуда, инчунин волидони ӯ, агар онҳо дар қайди ҳаёт буда, аз ҳукуки падару модари маҳрум нашуда бошанд ва суд онҳоро ғайри қобили амал эътироф накарда бошад.

Моддаи 145. Безътибор донистани фарзандхондии кӯдак

Фарзандхондии кӯдак дар ҳолатҳои метавонад безътибор дониста шавад, ки агар:

- ҳалномаи фарзандхонди ба ҳуҷҷатҳои қалбаки асос ёфта бошад;
- фарзандхонди қалбаки бошад;
- шахси ба балоғатрасида ба фарзандхонди қабул шуда бошад;
- фарзандхондкарда шахсе бошад, ки суд ӯро ғайриқобили амал ё қобили амалаш маҳдуд эътироф карда бошад;
- шахси фарзандхондкарда бо ҳалномаи суд аз ҳукуки падару модари маҳрумшуда бошад;
- шахсоне, ки барои номатлуб иҷро кардани ӯҳдадориҳои қонунан ба зиммашон гузошташуда аз ӯҳдадориҳои васи ё парастори бартараф карда шуда бошанд;

- фарзандхонди бинобар гуноҳи содиркардаи собиқ фарзандхондагон аз чониби суд бекор карда шуда бошад;

- шахсоне, ки бинобар вазъи саломати наметавонанд ҳуқуқи падару модариро амали намоянд. Номгӯи бемориҳое, ки ҳангоми ба онҳо мубтало будани шахс наметавонад кӯдакро ба фарзандхонди қабул кунад, таҳти васоят (парастори) қарор диҳад, аз чониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 146. Оқибати безътибор дониستاني фарзандхондии кӯдак

1. Фарзандхондии кӯдак аз лаҳзаи қабул гардидани ҳалномаи суд дар бораи фарзандхонди безътибор дониста мешавад. Дар ин маврид тамоми ҳуқуқи ӯҳдадорихоӣ фарзандхондаю хешовандони ӯ ва фарзандхонд, ки аз фарзандхонди бармеоянд, аз байн мераванд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

2. Суд вазифадор аст, ки дар муддати се рӯз дар хусуси эътибори қонуни пайдо кардани ҳалнома дар бораи безътибор дониستاني фарзандхонди ба мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрванди, ки фарзандхонди дар он ба қайд гирифта шудааст, хабар диҳад.

БОБИ 20. ВАСОЯТ ВА ПАРАСТОРИИ НОБОЛИҶОН

Моддаи 147. Ноболиғоне, ки таҳти васоят парастори гирифта мешаванд

1. Васоят парастори барои кӯдакони ноболиғе, ки бе парастории волидон мондаанд (моддаи 122 ҳамин Кодекс), бо мақсади таъминот, таълиму тарбия, инчунин барои ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои онҳо муқаррар карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 [№ 1395](#)).

2. Васоят барои ноболиғони то синии чордаҳсола муқаррар карда мешавад.

3. Парастори барои ноболиғони аз чордаҳсола то ҳаҷдаҳсола муқаррар карда мешавад.

4. Муқаррар ва қатъ намудани васоят ё парастории кӯдакони ноболиғ тавассути Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 148. Васиён ва парасторони ноболиғон

1. Танҳо шахсони болиғи қобили амал васи ва парастор таъин шуда наметавонанд.

2. Шахсони зерин васи ва парастор таъин шуда наметавонанд:

- шахсоне, ки аз ҳуқуқи падару модари маҳрум шудаанд;

- шахсоне, ки қаблан кӯдакро ба фарзандхонда қабулкарда, агар фарзандхондкунӣ бо сабаби номатлуб иҷро кардани ӯҳдадорихояшон бекор карда шуда бошад;

- шахсоне, ки бо сабаби номатлуб иҷро кардани ӯҳдадорихояшон аз вазифаи васи ё парастори озод карда шудаанд;

- шахсони мубталои майзадаги ва нашъаманди, инчунин шахсоне, ки вобаста ба вазъи саломати (қисми 1 моддаи 127 ҳамин Кодекс) наметавонанд ӯҳдадорихояшонро оид ба тарбияи кӯдак анҷом диҳанд.

3. Мақомоти васојату парасториро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад (Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 [№ 1239](#)).

Моддаи 149. Низомнома дар бораи мақомоти васојату парастори

Низомнома дар бораи мақомоти васојату парастори аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 150. Маҳалли муқаррар намудани васојату парастори

Васојату парастори аз тарафимақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ҷамоатҳои шаҳрак ва ҷамоатҳои деҳот маҳали истиқомати шахсе, ки бояд таҳти васојат ва парастори гирифта шавад ё маҳалли истиқомати васи ё парастор муқаррар мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

Моддаи 151. Интиҳоби васи ва парастор

1. Ҳангоми ба кӯдак таъин намудани васи ё парастор бояд сифатҳои шахсии васи (парастор), ба иҷрои ўҳдадорихои васи (парастори) қодир будани ў, муносибатҳои байни ў ва шахси мўҳтоҷи васојат ё парастори, муносибати аъзои оилаи васи (парастор) нисбат ба кӯдак, инчунин дар сурати имкон хоҳиши худи кӯдак ба инобат гирифта мешавад.

2. Таъин намудани парастор ба шахси болиғи қобили амал, ки бинобар аҳволи саломатиаш барои татбиқи мустақилонаи ҳуқуқ ва иҷрои ўҳдадорихояш имконият надорад, танҳо бо розигии шахси таҳти парастори гирифташаванда сурат гирифта метавонад.

Моддаи 152. Васојат (парасторӣ) нисбат ба кӯдаконе, ки дар муассисаҳои тарбияви, муолиҷави ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли қарор доранд

1. Ба кӯдаконе, ки дар муассисаҳои тарбияви, таълими ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд таҳти васојати пурраи давлат қарор доранд, васи (парастор) таъин карда намешавад. Иҷрои чунин ўҳдадорихо ба зиммаи маъмурияти ин муассисаҳо гузошта мешавад.

Аз ҷониби васи (парастор) дар чунин муассиса муваққатан қарор додани кӯдак ҳуқуқ ва ўҳдадорихои васиро (парасторро) нисбат ба ин кӯдак қатъ намесозад.

2. Мақомоти васојату парастори шароити таъминот, тарбия ва таълими кӯдакони дар ин муассисаҳо қарордоштаро, ки дар қисми 1 ҳамин модда зикр гардидаанд, назорат мекунанд.

3. Ҷимояи ҳуқуқи дастпарварони (хатмкунандагони) муассисаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида ба зиммаи мақомоти васојату парастори гузошта мешавад.

Моддаи 152(1). Васојат (парасторӣ) нисбат ба кӯдаконе, ки падару модари онҳо муддати тўлонӣ ғойбанд

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

1. Васојат (парасторӣ) нисбат ба кӯдаконе, ки падару модари онҳо муддати тўлонӣ (зиёда аз 3 моҳ) ғойбанд ё дар таълиму тарбияи хешу ақрабояшон қарор доранд, ки ин хешу ақрабо дорои ҳуҷҷати дахлдор нестанд, аз ҷониби мақомоти васојату парасторӣ таъин карда мешавад.

2. Мақомоти васојату парасторӣ шароити таъминот ва таълиму тарбияи кӯдакони дар қисми 1 ҳамин модда зикргардидаро назорат мекунад.

3. Ҳимояи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии кӯдакони дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида ба зиммаи мақомоти васојату парасторӣ гузошта мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 153. Ҳуқуқи кӯдакони таҳти васојат (парастори) қарордошта

1. Кӯдакони таҳти васојат (парастори) қарордошта чунин ҳуқуқҳо доранд:

- ба тарбия дар оилаи васи (парастор), ғамхори аз ҷониби васи (парастор), зиндагии дар як ҷо бо ӯ, ба ғайр аз ҳолатҳои, ки қонунгузориҳои граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбини намудааст;

- ба таъмини шароити зист, тарбия ва таълим, рушду такомули ҳамаҷониба ва эҳтироми шаъну эътибори инсонии онҳо;

- ба алимент, нафақа, ёрдампули ва дигар пардохтҳои иҷтимоии ба онҳо тааллуқдошта;

- ба нигоҳ доштани ҳуқуқи моликият ба манзили истиқомати ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқомати ва дар сурати мавҷуд набудани манзили истиқомати ҳуқуқ доранд тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба манзил хонаи истиқомати гиранд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#));

- ба ҳимоя аз суиистифодаи васи (парастор) мутобиқи моддаи 57 ҳамин Кодекс.

2. Кӯдаконе, ки таҳти васојат (парастори) қарор доранд, дорои ҳуқуқҳои пешбиниамудаи моддаи 56 ҳамин Кодекс мебошанд.

Моддаи 154. Ҳуқуқи кӯдакони бе парастории волидон монда, ки дар муассисаҳои тарбияви, таботати ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли қарор доранд

1. Кӯдакони бе парастории волидон монда, ки дар муассисаҳои тарбияви, таботати ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд қарор доранд, чунин ҳуқуқҳо доранд:

ба таъминот, тарбия, таълим, рушду такомули ҳамаҷониба, эҳтироми шаъну эътибори инсони, таъмини манфиатҳои онҳо;

ба алимент, нафақа, ёрдампули ва дигар пардохтҳои иҷтимоии ба онҳо тааллуқдошта;

ба нигоҳ доштани ҳуқуқи моликият ба манзили истиқомати ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқомати ва ҳангоми мавҷуд набудани манзили истиқомати ҳуқуқ доранд тибқи қонунгузориҳои манзил хонаи истиқомати гиранд;

пас аз хатми муассисаҳои зикргардида ба имтиёз барои ба кор даромадан мувофиқи қонунгузориҳои меҳнат.

2. Кӯдакони бе парастории волидон монда, ки дар муассисаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида қарор доранд, инчунин дорои ҳуқуқҳои пешбиниамудаи моддаҳои 55, 56 ҳамин Кодекс мебошанд.

Моддаи 155. Ҳуқуқ ва ӯҳдадорихи васи ва парастори кӯдаки ноболиғ

1. Васи ва парастори кӯдаки ноболиғ ҳуқуқ доранд ва ўҳдадор ҳастанд, ки шахси ба парастори гирифташонро тарбия кунанд, дар бораи саломати, тақомули ҷисмони, рӯҳи, маънави ва ахлоқи, таҳсил ва касбомӯзии ӯ ғамхори зоҳир намоянд.

Васиёну парасторон метавонанд бо назардошти фикру хоҳиши кӯдакон ва тавсияи мақомоти васоят парастори, инчунин ҳангоми риояи талаботи пешбининамудаи қисми якуми моддаи 65 ҳамин Кодекс тарбияи кӯдаконро, ки таҳти васояти (парастори) онҳо қарор доранд, мустақилона муайян намоянд.

Васи ва парастор бо назардошти фикру хоҳиши кӯдаки таҳти васоятшон қарордошта ҳуқуқ доранд муассисаи таълими ва шакли таълимро барои гирифтани таҳсилоти асосии умуми мустақилона интихоб намоянд (Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 [№ 1365](#)).

2. Васи ва парастор ҳуқуқ доранд ба воситаи суд аз ҳар гуна шахсоне, ки бе асоси қонуни кӯдакро дар назди худ нигоҳ медоранд, аз ҷумла аз ҳешовандони наздики кӯдак баргардонидани кӯдаки дар таҳти васоятшон (парасториашон) бударо талаб намоянд.

3. Васи ва парастор ҳуқуқ надоранд, ки барои муоширати кӯдаки таҳти васоятшон (парасториашон) қарордошта бо волидону ҳешовандони дигараш, ба истиснои ҳолатҳое, ки ин муошират ба манфиати кӯдак нест, монеъ шаванд.

4. Ҳуқуқ ва ўҳдадорихои васи ва парасторро Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

5. Ўҳдадории васоят (парастори) нисбат ба кӯдаки таҳти васоят (парастори) қарордошта аз ҷониби васи (парастор) бемузд анҷом дода мешавад.

6. Ба васи (парастор) барои таъминоти кӯдаки таҳти парастори қарордошта ҳар моҳ тибқи андоза ва тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағ дода мешавад.

Моддаи 156. Аз вазифа баргараф сохтани васи ва парастор дар сурати номатлуб иҷро кардани вазифаашон

1. Агар васи ё парастор вазифаи ба зиммааш гузошташударо номатлуб иҷро кунад, мақоми васоят парастори васи ё парасторро аз иҷрои ин вазифа озод менамояд (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

2. Дар сурати васоятро (парасториро) ба мақсадҳои ғаразнок истифода кардани васи (парастор), инчунин дар ҳолати бе назорат ва кӯмаки зарури гузоштани шахсони таҳти парастори қарордошта мақомоти васоят парастори вазифадоранд, ки барои ҳалли масъалаи ба ҷавобгарии муқаррарнамудаи қонун кашидани ин шахс маводи заруриро ба прокурор пешниҳод намоянд.

Моддаи 157. Аз парастории шахси болиғ озод кардани парастор бо талаби шахси таҳти парастори қарордошта

Парастори шахси болиғи қобили амал, ки ба парастори мӯҳтоҷ аст бо сабаби вазъи саломати ва синну сол бояд бо талаби шахси таҳти парастори қарордошта аз вазифа озод карда шавад. Мақомоти васоят парастори дар ин ҳолат метавонанд бо мувофиқаи шахси таҳти парастори қарордошта шахси дигарро ба сифати парастор таъин намоянд.

Моддаи 158. Шикоят намудан оид ба қарорҳои мақомоти васоят парастори

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

Нисбати қарорҳои мақомоти васојату парастори дар хусуси таъин ва озод намудани васиён ва парасторон, инчунин доир ба тамоми масъалаҳои васојату парастори шахсони манфиатдор метавонанд аз рӯи тобеият ба мақомоти болои ё ба суд шикоят кунанд.

ФАСЛИ VII. АСНОДИ ҲОЛАТИ ШАҲРВАНДИ

Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

БОБИ 21.МУҚАРРАРОТИ УМУМИ

Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 159. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 160. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 161. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 162. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 163. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 164. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 165. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

Моддаи 166. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#))

ФАСЛИ VIII. ИСТИФОДАИ ҚОНУНҲОИ ОИЛА ДАР МУНОСИБАТҲОИ ОИЛАВИ БО ИШТИРОКИ ШАҲРВАНДОНИ ХОРИҶИ ВА ШАХСОНИ БЕШАҲРВАНДИ

БОБИ 22. ИСТИФОДАИ ҚОНУНГУЗОРИИ НИКОҲ ВА ОИЛА НИСБАТ БА ШАҲРВАНДОНИ ХОРИҶИ ВА ШАХСОНИ БЕШАҲРВАНДИ

Моддаи 167. Ақди никоҳ дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Шаклу тартиби ақди никоҳ дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.
2. Шартҳои ақди никоҳ дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳар як шахси никоҳшаванда дар асоси қонунҳои давлате, ки дар лаҳзаи ақди никоҳ ӯ шаҳрванди он давлат мебошад, бо риояи талаботи қисми 3 моддаи 12 ва моддаи 14 ҳамин Кодекс дар бобати ҳолатҳое, ки монети ақди никоҳ мегарданд, муайян карда мешаванд (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 26.12.2011 [№ 791](#)).
3. Агар шахс дар баробари шаҳрванди давлати дигар будан шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад, нисбати вай шартҳои ақди никоҳи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда мешавад. Агар шахс дорои шаҳрвандии якчанд давлати хориҷи бошад, бо интихоби ин шахс қонунгузории яке аз ин давлатҳо истифода бурда мешавад (Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).
4. Шартҳои ақди никоҳи шахси бешаҳрванди дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки ин шахс дар он ҷои истиқомати доими дорад.

Моддаи 168. Ақди никоҳ дар намояндагиҳои дипломати ва муассисаҳои консули

1. Ақди никоҳи дар байни шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндаги мекунанд, дар намояндагиҳои дипломати ва муассисаҳои консулии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.
2. Ақди никоҳ дар байни шаҳрвандони хориҷи, ки аз тарафи намояндагиҳои дипломати ва муассисаҳои консулии кишварҳои хориҷи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода шудааст, агар ин шахсон дар лаҳзаи ақди никоҳ шаҳрвандони давлати хориҷие бошанд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сафир ё консул таъин кардааст, мутақобилан қобили эътибор дониста мешавад.

Моддаи 169. Эътирофи никоҳе, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон баста шудааст

1. Никоҳҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва никоҳҳои байни шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо шаҳрвандони хориҷи ё шахсои бешаҳрванди, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо риояи қонунҳои он кишвар баста шудаанд, агар барои эътироф шартҳо ва мусоҳиби дар қисми 3 моддаи 12 ва моддаи 14 ҳамин Кодекс пешбинигардида набоянд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон боэътибор дониста мешавад (Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#)).
2. Никоҳи шаҳрвандони хориҷи, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо риояи қонунҳои он кишвар баста шудаанд, ки дар он ақди никоҳ сурат гирифтааст, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон боэътибор дониста мешаванд.

Моддаи 170. Безътибор донистани никоҳ

Ақди никоҳ тибқи тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 167 ва 169 Кодекси мазкур боэътибор доништа мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

Моддаи 171. Бекор кардани никоҳ

1. Бекор кардани никоҳи шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо шаҳрвандони хориҷи ё ашхоси бешаҳрванди, инчунин никоҳи байниҳамдигарии шаҳрвандони хориҷи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

2. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқомат мекунанд, ҳуқуқ доранд никоҳро бо ҳамсари худ, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндаги мекунанд, сарфи назар аз шаҳрвандии ӯ, дар суди Ҷумҳурии Тоҷикистон бекор кунанд. Дар ҳолатҳое, ки тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба бекор кардани никоҳ дар мақмоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди иҷозат дода мешавад, никоҳ дар намояндагиҳои дипломати ё муассисаҳои консулии Ҷумҳурии Тоҷикистон бекор карда мешавад (Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

3. Бекор кардани никоҳи байни шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шаҳрвандони хориҷи ё шахсони бешаҳрванди, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо риояи қонунгузори кишвари хориҷии дахлдор салоҳиятнокии мақомоте, ки оиди бекор кардани никоҳ қарор қабул кардаанд ва қонунгузорию, ки хангоми бекор кардани никоҳ бояд истифода бурда шавад, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон боэътибор доништа мешавад.

4. Бекор кардани никоҳи байни шаҳрвандони хориҷи, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо риояи қонунгузори кишвари дахлдор салоҳияти мақоме, ки дар бораи никоҳ қарор баровардааст ва қонунҳое, ки бояд хангоми бекор кардани никоҳ истифода шаванд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон боэътибор доништа мешавад.

Моддаи 172. Ҳуқуқҳои шахсии ғайримолумулкию молумулкӣ ва ӯҳдадориҳои зану шавҳар

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 [№ 710](#))

1. Ҳуқуқҳои шахсии ғайриамволию амволи ва ӯҳдадориҳои зану шавҳар тибқи қонунҳои давлате, ки онҳо дар ҳудуди он иқоматгоҳи муштарак доранд ва дар сурати надоштани иқоматгоҳи муштарак бошад, тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки онҳо дар қаламрави он иқоматгоҳи охирини муштарак доштанд. Ҳуқуқҳои шахсии ғайриамволию амволи ва ӯҳдадориҳои зану шавҳаре, ки иқоматгоҳи муштарак надоранд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд,

2. Зану шавҳаре, ки шаҳрвандии умумӣ ё иқоматгоҳи муштарак надоранд, хангоми бастанӣ аҳдномаи никоҳ ё созишнома дар бораи пардохти алимент ба ҳамдигар метавонанд қонунҳоеро интихоб намоянд, ки барои муайян намудани ҳуқуқи ӯҳдадориҳои зану шавҳар хусусӣ пардохти алимент аз рӯи ин аҳднома ё созишномаи пардохти алимент мавриди истифода қарор мегиранд. Агар зану шавҳар дар мавриди интихоби қонунҳо нисбати аҳдномаи никоҳ ё созишномаи зану шавҳар дар бораи пардохти алимент ба яқдигар ба мувофиқа наоянд, муқаррароти қисми яқуми ҳамин модда истифода мешавад.

Моддаи 173. Муқаррар намудан ва рад кардани падархонди (модархонди)

1. Муқаррар намудан ва рад кардани падархонди (модархонди) тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешавад, ки кӯдак аз рӯи таваллуд шаҳрванди он мебошад.

2. Тартиби муқаррар ва рад кардани падархондиро (модархондиро) дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад. Дар ҳолатҳое, ки агар мутобики қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудани падар (модар) дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди иҷозат дода шуда бошад, волидони берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқоматкунандаи кӯдак, ки ақалан якешон шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд, ҳуқуқ доранд бо аризаи муқаррар намудани падар (модар) ба намояндагии дипломати ё муассисаҳои консулии Ҷумҳурии Тоҷикистон муроҷиат намоянд.

Моддаи 174. Ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои волидон ва фарзандон

Ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои волидон ва фарзандон, аз ҷумла ӯҳдадорихи волидон дар бобати таъминоти фарзандон мутобики қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки дар он давлат иқоматгоҳи муштарак доранд. Дар сурати иқоматгоҳи муштарак надоштани волидон ва фарзандон, ҳуқуқи ӯҳдадорихои онҳо тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки кӯдак шаҳрванди он мебошад. Бо талаби даъвогар нисбати ӯҳдадорихои алиментдиҳи ва дигар муносибатҳои байни волидон ва фарзандон қонунҳои давлатеро истифода кардан мумкин аст, ки кӯдак дар қаламрави он истиқомати доими дорад.

Моддаи 175. Ҷҳдадорихои алиментдиҳии фарзандони болиғ ва аъзои дигари оила

Ҷҳдадорихои алиментдиҳии фарзандони болиғ ба манфиати волидонашон, инчунин ӯҳдадорихои алиментдиҳии аъзои дигари оила тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки онҳо дар қаламрави он иқоматгоҳи доими доранд. Дар сурати надоштани иқоматгоҳи муштарак чунин ӯҳдадорихо тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешавад, ки шахси даъвогари алимент шаҳрванди он мебошад.

Моддаи 176. Муқаррар намудани мазмуни меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи

1. Ҳангоми истифодаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи суд ё мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрванди ва дигар мақомот мундариҷаи ин меъёрҳоро мувофиқи тафсири расмӣ он, амалияи истифода ва доктринаи он дар давлати дахлдори хориҷи муқаррар менамоянд.

Ба мақсади муқаррар намудани мундариҷаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи суд, мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди ва мақомоти дигар метавонанд тибқи тартиби муқарраршуда барои мусоидат ва тавзеҳ ба Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомоти салоҳиятноки Ҷумҳурии Тоҷикистон муроҷиат кунанд ё коршиносонро (экспертҳоро) ҷалб намоянд.

2. Шахсони манфиатдор ҳуқуқ доранд асноди тасдиқкунандаи мундариҷаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷиеро, ки онҳо барои талаби худ ё эътироз ба он истинод мекунанд, пешниҳод намоянд ё ба тарзи дигар ба суд ё мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрванди ва дигар мақомот дар муқаррар сохтани мундариҷаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи мусоидат кунанд.

3. Агар мундариҷаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи, сарфи назар аз чораҳои мутобики қисми якуми ҳамин модда дидашуда муқаррар нагардад, қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда мешавад.

Моддаи 177. Маҳдудияти истифодаи ҳуқуқи оилавии хориҷи

Ҳуқуқи оилавии хориҷи дар ҳолатҳои истифода бурда намешавад, ки он ҳилофи асосҳои тартиботи ҳуқуқии (тартиботи оммави) Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад. Дар ин ҳолат қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда мешаванд.

Моддаи 177(1). Ҷавобгарӣ барои риоя накардани талаботи Кодекси мазкур

(Қонуни ҚТ аз 19.03.2013 [№ 952](#))

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои риоя накардани талаботи Кодекси мазкур мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд (Қонуни ҚТ аз 19.03.2013 [№ 952](#)).

Моддаи 178. Аз эътибор соқит донишҷӯи баъзе санадҳои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, бинобар мавриди амал қарор гирифтани ин Кодекс

Қонунҳои зерини Ҷумҳурии Тоҷикистон беэътибор донишҷӯи шаванд:

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 июни соли 1969 "Дар бораи тасдиқ кардани Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1969, № 12, моддаи 102);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 сентябри соли 1976 "Дар бораи даровардани тағйирот ба моддаи 185 Кодекси Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба никоҳ ва оила" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1976, № 19, моддаи 244);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 1976 "Дар хусуси тасдиқ намудани Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи даровардани тағйирот ба моддаи 185 Кодекси Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба никоҳ ва оила" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1976, № 23, моддаи 282);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 августи соли 1980 "Дар бораи даровардани тағйирот ва иловаҳо ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1980, № 18, моддаи 216);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 ноябри соли 1980 "Дар хусуси тасдиқ намудани Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи даровардани тағйирот ва иловаҳо ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1980, № 23, моддаи 250);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 марти соли 1982 "Дар бораи даровардани тағйирот ва иловаҳо ба моддаи 35 Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1982, № 7, моддаи 51);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 майи соли 1982 "Дар хусуси тасдиқ кардани Указҳои Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қисмати тасдиқи Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 марти соли 1982 "Дар бораи даровардани тағйирот ба моддаи 35 Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1982, № 11, моддаи 130);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 феввали соли 1984 "Дар бораи даровардани тағйирот ба моддаи 27 Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1984, № 4, моддаи 40);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 феввали соли 1984 "Дар бораи тасдиқ кардани Указҳои Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар хусуси дохил кардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" дар қисмати тасдиқ намудани Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 феввали соли 1984 "Дар бораи дохил кардани тағйирот ба моддаи 27-уми Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1984, № 4, моддаи 36);

Моддаи 9 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 8 августи соли 1984 "Дар бораи дохил кардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1984, № 16, моддаи 168);

Фасли 1 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 ноябри соли 1984 "Дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1984, № 23, моддаи 224);

Фасли 1 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 феввали соли 1985 "Дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1985, № 5, моддаи 54);

Фасли 11 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 ноябри соли 1985 "Дар бораи баъзе тағйиротҳои тартиби рӯёнидани алимент барои нигоҳубини кӯдакони ноболиғ" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1985, № 23, моддаи 230);

Фасли 1 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 феввали соли 1987 "Дар бораи баъзе тағйиротҳои тартиби рӯёнидани алимент барои фарзандони ноболиғ" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1987, № 5, моддаи 76);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 феввали соли 1990 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1990, № 5, моддаи 42);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24 апрели соли 1990 "Дар хусуси тасдиқи Указҳои Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" дар қисмати тасдиқ намудани Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 феввали соли 1990 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон соли 1990, № 9, моддаи 162);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24 апрели соли 1990 "Дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1990, № 9, моддаи 163);

Фасли III Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 августи соли 1990 "Дар бораи дохил кардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1990, № 16, моддаи 268);

Фасли VI Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12 декабри соли 1990 "Дар бораи ворид намудани тағйироту иловаҳо ба баъзе санадҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Шӯрои Олии РСС Тоҷикистон, соли 1990, № 24, моддаи 410);

Фасли 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 июни соли 1991 "Дар хусуси даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе санадҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1991, № 14, моддаи 237);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 ноябри соли 1992 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1992, № 21-22, моддаи 301);

Фасли IV Фармони Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 июни соли 1993 "Дар бораи ворид намудани тағйироту иловаҳо ба баъзе санадҳои қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Протоколи № 166 маҷлиси Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон);

Фармони Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 июли соли 1993 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1993, № 13, моддаи 272);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 декабри соли 1993 "Оид ба тасдиқ намудани Фармонҳои Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи дохил намудани тағйироту иловаҳо ба баъзе қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон" дар қисмати тасдиқи Фармони Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 июли соли 1993 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1993, № 23-24, моддаи 509).